

Rapport de Stage

**POLITIQUES URBAINES ET PATRIMONIALISATION :
QUELLE REPRESENTATION DE L'HERITAGE ARCHITECTURAL ?
L'EXEMPLE DE LA PENINSULE HISTORIQUE EMINÖNÜ - FATİH, ISTANBUL**

Derya Ozel

Octobre 2004

SOMMAIRE

<u>INTRODUCTION</u>	p.4
<u>I/ LE PROJET DE SAUVEGARDE DE LA PENINSULE HISTORIQUE (2003) : QUELLES PERSPECTIVES ?</u>	p.6
<u>A/ L'héritage archéologique : un oubli ?</u>	p.6
1- Un inventaire limité	p.6
2- Les politiques des auto-parcs	p.7
<u>B/ Les quatre scénarios du plan de sauvegarde : quelle légitimité ?</u>	p.8
1- Du point de vue de la méthode	p.8
2- Du point de vue du contenu	p.8
a) Le premier scénario	p.8
b) Le second scénario	p.9
c) Le troisième scénario	p.11
d) Le quatrième scénario	p.12
<u>C/ Quelle définition de l'héritage architectural ?</u>	p.15
1-A propos des mesures du plan : vers une absence de définition du patrimoine précise ?	p.15
2-La péninsule historique : tourisme et prestige	p.16
<u>II / LE PROJET DE SAUVEGARDE DE LA PENINSULE HISTORIQUE (2003) : ENTRE EXPERIMENTATION ET IMAGE ?</u>	p.17
<u>A/ Absence de coordination des acteurs et des institutions</u>	p.17
<u>B/ Une organisation « chaotique » ?</u>	p.18
1- A propos de l'étude du plan de sauvegarde par la Koruma Kurulu	p.18
2- Quelques Propositions	p.19
<u>C/ Question d'image ?</u>	p.20

<u>III / POUR QUELLE REPRESENTATION DE L'HERITAGE ARCHITECTURAL ?</u>	p.22
<u>A/ Les politiques de protection : entre théorie et pratique</u>	p.22
a) Une réflexion limitée	p.23
b) A propos des lois	p.24
c) L'image du Conseil de protection des biens culturels et naturels par les acteurs	p.25
d) L'image des associations	p.25
<u>B/ Le patrimoine : quelle place de la société civile ?</u>	p.26
<u>C/ Une représentation sélective du patrimoine ?</u>	p.28
<u>CONCLUSION</u>	p.30
<u>BIBLIOGRAPHIE</u>	p.31
<u>ANNEXES</u>	p.33

INTRODUCTION

L'architecture héritée de l'Histoire demeure souvent en Turquie invisible aux yeux de tous –autant de la « société civile » que des acteurs urbains (les planificateurs, les architectes, les urbanistes, les aménageurs, les élus...). Si l'architecture monumentale et les lieux historiques sont l'objet d'une prise de conscience patrimoniale de la part de la société, l'architecture domestique vernaculaire (sivil mimari), elle, se dégrade progressivement, voire disparaît du paysage urbain dans le silence et l'indifférence. Il suffit pour cela de voir les maisons historiques des centres anciens : abandonnées, vétustes, transformées ou bien détruites et reconstruites. Comment ces différentes architectures –dites « banales » et monumentales- sont-elles perçues par les acteurs politiques et urbains ? Les projets de mise en valeur et de sauvegarde du patrimoine sont-ils réellement absents des politiques urbaines ? L'étude que je propose ici découle de ces premières interrogations.

Si l'héritage architectural ne semble pas participer à la mémoire collective de la société turque, il est intéressant de comprendre à ce titre la place et le rôle que l'on attribue au patrimoine dans les politiques urbaines. Il faut noter ici que les termes d'héritage architectural ou bien de patrimoine sont employés comme synonyme dans le sens où on considère qu'ils sont l'objet tous deux d'une élaboration sociale dotée de valeurs collectives. L'intérêt de ce travail est d'appréhender les représentations des différents acteurs de la ville –politiques et professionnels- à l'égard de cet héritage architectural d'une part et de comprendre comment ces représentations influencent ou non leurs politiques et leurs projets urbains d'autre part. En ce sens, notre souci est aussi de mettre au jour les enjeux et les finalités économiques, politiques, sociales et culturels qui se dessinent autour de cette architecture et de ces tissus urbains hérités de l'histoire.

On peut d'ores et déjà noter que ce type d'étude mettant l'accent sur les acteurs qui « font la ville » demeure peu conduit. Les ouvrages abordent en effet essentiellement les projets de sauvegarde et de réhabilitation réalisés dans divers quartiers d'Istanbul ou retracent les projets urbains marquant l'histoire d'Istanbul, alors que d'autres –théoriques- évoquent des points de vue ou des méthodes concernant la protection de l'héritage architectural. La majorité des références sont le fait d'architectes ou de journalistes. Cette étude –en mettant en valeur les acteurs de la ville- tente d'éclairer modestement les questions de patrimoine et de politiques urbaines sous un autre angle.

Prémices théoriques. Si on s'accorde pour dire en sciences sociales que le patrimoine n'existe pas en soi mais que c'est avant tout une construction sociale, en Turquie cette construction n'est qu'à ses prémices. En revanche, en ce qui concerne les modes de construction du patrimoine dans les politiques urbaines, ce processus semble plus d'actualité. Il s'agit donc de s'intéresser ici au plan d'urbanisme et de sauvegarde de la péninsule historique réalisé par la grande mairie d'Istanbul et aux acteurs qui « créent » et participent à ces processus de patrimonialisation et d'appréhender leurs représentations du patrimoine. Ces deux approches semblent pertinentes, l'une basée sur un « discours » écrit et l'autre reposant sur des discours oraux pour saisir les représentations de l'héritage architectural en Turquie et les processus de patrimonialisation. En effet, la lecture de ce plan d'urbanisme et de sauvegarde concernant la péninsule historique laisse apparaître en filigrane une représentation de l'héritage architectural. Ce plan attire tous les regards et toute l'attention des « acteurs du patrimoine ». Le « conseil de protection des biens culturels et naturels » (Istanbul I Numarali Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu) est en train de l'étudier pour donner son accord quand à son application au moment où l'UNESCO félicite les efforts de l'Etat turc en matière de protection du patrimoine et l'encourage à poursuivre en ce sens –même si les experts de l'UNESCO émettent quelques réserves par rapport à ce plan de sauvegarde de la péninsule historique. Ce qui reste sûr, c'est qu'une fois de plus Istanbul a évité d'être retiré de la liste du patrimoine mondiale de l'Humanité à la dernière réunion de l'UNESCO à Suzhou (Chine) au début de l'été.

Notes à propos du terrain. La rencontre avec différents acteurs de la ville permettra en effet de compléter et d'enrichir cette étude. Nos rencontres se sont déroulées à la grande mairie d'Istanbul et à la mairie de l'arrondissement d'Eminönü et auprès de deux institutions, « la chambre des architectes » (mimarlar odası) et « le conseil de protection des biens culturels et naturels » (tabiat ve kültür varlıkları koruma kurulu). En ce sens, cette étude reste limitée, car bien sûr les politiques du patrimoine mobilisent un nombre d'acteurs plus important. Faut-il souligner la difficulté d'aborder ce sujet avec certains de ces acteurs ; la crainte d'avoir un discours à ce sujet en prétextant leurs incompétences illustre hélas entre autre combien les questions du patrimoine et de ces politiques de protection sont des sujets délicats et critiques. En ce qui concerne les entretiens réalisés, l'autre difficulté était de recueillir précisément ce que pensent ces acteurs –ne répondant pas ou s'éloignant du sujet- et mon manque de tact –en turc- à les recentrer sur le propos.

I / LE PROJET DE SAUVEGARDE DE LA PENINSULE HISTORIQUE (2003) :

QUELLES PERSPECTIVES ?

La péninsule historique constituait déjà en 1985 un véritable enjeu, puisque l'UNESCO acceptait le classement d'Istanbul au patrimoine mondial de l'Humanité à condition de protéger et de sauvegarder cette zone historique. Plusieurs projets de sauvegarde ont été conçus depuis les années 1990 par la grande mairie d'Istanbul, en 1990, en 1998 et le dernier en 2003. Entre temps, la péninsule historique a été inscrite sur le registre des biens nationaux –en 1995. On y distingue ainsi trois zones de protection : « 1. Derece Arkeolojik sit alani » (le site archéologique des murailles royales), « Kentsel Arkeolojik sit alani » (le site archéologique urbain, la zone Sultanahmet-Cankurtaran), et « Kentsel Tarihi sit alani » (le site urbain historique, le reste de la péninsule historique). Aujourd'hui, la péninsule historique est à nouveau d'actualité avec ce nouveau projet. On propose dans cette première partie de comprendre et de dégager les limites de ce projet de sauvegarde.

A/ L'héritage archéologique : un oubli ?

Ce plan de sauvegarde présente une étude de terrain et une analyse urbaine de la péninsule historique assez complète –étude du tissu urbain, du site physique et naturel et sociale. C'est la première fois qu'un tel travail d'investigation est réalisé à la demande du « conseil de protection des biens culturels et naturels » (Istanbul I Numarali Kültür ve Tabiat Varliklari Koruma Kurulu). En effet, suite à l'inscription de la péninsule historique sur le registre des biens nationaux, ce conseil a élaboré des « Geçiş dönemi yapılanma kosullari » (les conditions de l'organisation spatiale pendant la période de transition) en 1996 où cet impératif apparaît pour le nouveau plan.

1. Un inventaire limité

La quatrième partie de ce plan de sauvegarde (« Analiz Calismalari », litt. travaux d'analyse) souligne bien dans l'introduction deux faits :

1- un fait méthodologique : le but de l'inventaire de l'espace urbain et archéologique permet, d'une part, de prendre des décisions de classement sur le registre des biens nationaux dans le but de protéger les sites urbains, archéologiques et historiques et d'autre part de contribuer au travail d'archivage.

2- un fait juridique : selon les « Geçis dönemi yapılanma kosullari » (les conditions de l'organisation spatiale pendant la période de transition), l'article 1.G.3 met en avant la nécessité de cette méthode pour aboutir à un plan « sain » (saglikli).

Toutefois, force est de constater quelques oublis –ou amnésies volontaires- à propos de la prise en compte de certaines données concernant directement l'histoire de la ville d'Istanbul : les données archéologiques. Il ne faut certes pas nier l'effort d'en rendre compte ; en effet, toutes les décisions prises par le conseil de protection des biens culturels et naturels ont été reportés sur le plan depuis 1950. Cet inventaire a, d'ailleurs, été réalisé grâce aux archives de ce conseil. Mais ce qui manque gravement à ce plan, c'est tout l'inventaire archéologique de la péninsule historique. Aucune planche concernant l'analyse archéologique de cette zone historique n'y figure. Comment élaborer des politiques de protection sans ces préliminaires ? Il ne faut pas s'étonner alors de l'absence de mesure concernant le « 1. Derece Arkeolojik sit alani » dans ce plan.

2. Les politiques des auto-parcs

En effet, rien ne fait référence à la politique de protection des biens archéologiques dans ce plan –autant dans les différents scénarios de ce plan que dans le rapport final du plan. Ce qui aggrave cette absence de mesure, c'est entre autre la politique des auto-parcs : l'accès de voies souterraines et d'auto-parcs sont suggérés ! Pourtant, tous les « avertis » ne peuvent-ils pas affirmer avec assurance le nombre –probablement- inconsiderable de vestiges archéologiques romains et byzantins qui reposent sous ces terres ? C'est la protection de ce type de vestiges qui est remise en cause avec ce type de politique. On ne devrait absolument interdire ce type d'infrastructure et privilégier les transports en communs tels que les bus, les tramways...

Une interrogation s'impose : quelle leçon tire les acteurs politiques et les professionnels de la ville à propos de l'histoire certes chaotique de ce plan de sauvegarde de la péninsule historique que « tout le monde » attend depuis dix ans mais surtout en particulier de la politique des auto-parcs dans le plan de Gündüz Özdes (le projet de 1990) ? Dix-septs auto-parcs ont été construit en 1990-1991 à Cemberlitas et aux alentours : avec chaque chantier, des biens archéologiques sont apparus à l'exemple du tribunal (Adliye Sarayı) à Sultanahmet...

Ainsi, ce plan de sauvegarde se contredit au regard des deux faits énoncés dans l'introduction, puisque l'inventaire archéologique de toute la péninsule historique n'y est pas

question. Un des article des « Geçis dönemi yapilanma kosullari » (les conditions de l'organisation spatiale pendant la période de transition) n'étant pas respecté, on peut déjà se demander si tous les autres articles le sont et si ce plan est réellement « sain ».

B/ Les quatre scénarios du plan de sauvegarde : quelle légitimité ?

1. Du point de vue de la méthode

La cinquième partie de ce plan présente quatre scénarios possibles pour la sauvegarde de la péninsule historique. On peut vivement critiquer le choix de cette méthode : pourquoi avoir émis quatre scénarios possibles ? Pourquoi quatre ? Apparaît ici une autre carence de ce plan qui ne fait qu'esquisser diverses propositions. Un plan de sauvegarde de la péninsule historique ne peut pas se résumer ainsi. L'absence de proposition concrète remet sérieusement en cause la légitimité de ce plan.

En ce qui concerne les scénarios, tous possèdent une identité différente, soit tournée vers le développement des zones de logement, de commerce et des équipements de service, soit tournée vers le tourisme... Ces scénarios sont pensés et conçus selon cette identité. Un plan de sauvegarde doit produire un ordre et un sens spatialement en considérant certes la morphologie des lieux mais aussi l'ensemble des fonctions qu'assure la ville. Comment peut-on mettre en avant une fonction de la ville au détriment des autres ? Comment les urbanistes et les professionnels de la ville peuvent-ils avoir une conception fragmentée de l'espace urbain ? On constate ainsi hélas à la lecture de ces scénarios une *perte de sens* dans la définition de l'espace de la ville.

En outre, ces quatre scénarios se terminent tous par leurs avantages (« olumlu taraflari ») et leurs inconvénients (« olumsuz taraflari »). Est-ce une entreprise impossible de réunir les avantages de ces scénarios et d'en faire une synthèse avec des mesures concrètes ?

2. Du point de vue du contenu

On peut soulever quelques interrogations et émettre quelques critiques quand au contenu de ces différents scénarios.

a) Le premier scénario

Le premier scénario met en avant le projet de décentraliser les lieux de production et de dépôt de la péninsule historique et souhaite un développement tourné vers des zones de logement, de commerce et d'équipements publics. Rien ne fait référence à la protection de

l'héritage du tissu urbain et architectural, même si ce scénario souligne que les quartiers où les inventaires sont fructueux seront conservés ainsi que les édifices et les monuments inscrits sur le registre des biens nationaux.

Dans ce plan, les équipements de service public (« büyük donati alanlari ») ne sont pas décentralisés, alors qu'il est admis que ces équipements posent de nombreux problèmes de circulation dans la péninsule historique et qu'ils contribuent à la dégradation progressive du tissu urbain traditionnel. En outre, tandis qu'un des principes de ce plan de sauvegarde prône la diminution du trafic dans cette zone historique, ici tous les systèmes de transports et les systèmes viaires sont conservés comme tels (le métro, les voies maritimes...). On suggère de nouvelles voies et la création d'auto-parcs (!?) pour les zones de commerce et de logement.

En conclusion, l'approche de ce scénario reste limitée à une compréhension de la protection liée au commerce et aux finances. Dans les points positifs de ce scénario, la protection du patrimoine n'y est pas question. On pense certes que les secteurs commerciaux et de service vont favoriser positivement la vie économique et sociale, mais que surtout les secteurs de finances vont contribuer à la compréhension et à la prise de conscience des bâtiments historiques et donc à sa protection. Dans les points négatifs de ce projet, on ne se gêne pas pour souligner que les mesures proposées ici vont nuire au tissu traditionnel urbain et à l'image et au paysage de la péninsule historique ?

b) Le second scénario

Ce scénario est exclusivement planifié et conçu pour le tourisme. Manifestement et indiscutablement transparaît ici un des buts de ce plan de sauvegarde : la préservation de la péninsule historique et de son héritage architectural et culturel n'est pas « un but en soi » mais au contraire un « moyen » d'attirer les touristes –tous les touristes sans exception des petits budgets aux plus fortunés. Tout est décidément bien pensé quand il s'agit d'investissement.

En ce sens, les quartiers comme Zeyrek, Süleymaniye, Cankurtaran, Fener, Balat...seront protégés en même temps que différentes fonctions (hébergement, logement+hébergement, commerce+hébergement, commerce traditionnel) y seront installées. Comment ces urbanistes pensent-ils la transition entre ces quartiers –certains de ces quartiers- résidentiels et leur avenir qui révèlent une transformation en filigrane orientée vers le tourisme ?

De plus, ce scénario, toujours en liaison avec le tourisme, appuie et prévoit la diversité des activités commerciales tout en conservant les zones de commerce dit « traditionnels » (Sultanahmet, Hanlar bölgesi...).

Comme évoqué plus haut, il y aura dans la péninsule historique des quartiers de tourisme d'élite (Laleli, Hocaspa, Cagaloglu, Kumkapi...) et des quartiers où sera mis en avant le « pansyonculuk » (pension, chambres d'hôtes...) pour les touristes à budget modéré.

Il semble intéressant, en outre, de s'arrêter quelque moment sur les « Hanlar bölgesi ». Ce scénario projette de transformer quelques-uns de ces « han » en hôtels –bien sûr ce qui en « valent la peine » en fonction de critères architecturaux-. Cette zone, ponctué par des petits commerces, deviendrait « un environnement de qualité » et le tourisme contribuerait à le rendre vivant. Car, actuellement, la zone des « han » serait –selon le plan- un lieu d'insécurité la nuit. Il est difficile de rester neutre et de ne pas critiquer le rôle prométhéen que s'assignent les urbanistes ici. A lire ceci, il suffirait de modifier l'espace pour changer les pratiques citadines qui y prennent place la nuit. L'organisation de l'espace n'a pas un rôle d'organisateur social. Cette approche relève de la « pensée magique » : il n'existe pas de relation mécanique entre l'organisation de l'espace et les usages des citadins. Il faut nuancer : l'organisation spatiale peut juste avoir des incidences sur les pratiques citadines. En ce sens, la question de l'invention de nouvelles pratiques citadines est une fausse question. L'organisation de l'espace urbain ne peut ni conditionner le comportement des habitants ni induire un changement social. Ce sont les habitants qui sont porteurs de ces changements, qui s'exprimeront certes dans l'espace urbain mais non le contraire.

Comme dans le premier scénario, il n'est pas question ici non plus de décentraliser les équipements de service public. On attribue à quelques-uns des fonctions de tourisme comme le tribunal de Sultanahmet. Investissement oblige !

En ce qui concerne les moyens d'accès et les transports, l'importance est donnée aux voies piétonnes. On propose aussi un réseau viaire qui relie les places, les monuments historiques, le tramway et les voies piétonnes. On projette que l'actuel tramway continue jusqu'à Eyüp pour relier Kabatas et ainsi toutes les zones historiques de la péninsule seraient desservies. Les transports maritimes sont également appréhendés selon « l'identité touristique » de la péninsule historique : on enlève les embarcadères de ferry-boats d'Eminönü et de Yenikapi pour diminuer le trafic. A Eminönü, on aménage des embarcadères pour relier les différents endroits de la ville (sehir hatlari), d'autres pour les « motor » et enfin des derniers pour des promenades à but touristique. A Yenikapi, on prévoit uniquement des « sehir hatlari ». C'est Kazlıçesme qui devient le « centre » des transports maritimes avec entre autre un embarcadère de ferry-boats entre les villes. Cette proposition semble favorable pour diminuer le trafic des voies principales comme Sahil yolu, Vatan caddesi, Millet caddesi...

En conclusion, dans ce scénario, la conception de la protection du patrimoine n'est envisagée qu'à des fins touristiques. Tous les points positifs de ce scénario font référence au tourisme. Comme dans le premier scénario, on souligne ici encore que les secteurs touristiques et commerciaux vont contribuer au développement économique et social de la péninsule historique. On peut condamner sans équivoque un des points considérés comme « positif » concernant la population ; ce scénario par l'intermédiaire du tourisme et du prestige qu'il pense apporter à la péninsule historique voit à long terme le départ de la population à revenu « modeste » et l'installation d'une population aisée ! Quand aux points négatifs, les concepteurs sont bien conscients des inconvénients que va avoir la portée de ce scénario basé uniquement sur une « identité touristique » autant pour le tourisme lui-même que le tissu urbain historique et la vie sociale qui s'y inscrit. Alors ? Quoiqu'il en soit, attribuer une « identité touristique » ou uniquement une « identité touristique » à la péninsule historique demeure une aberration.

c) Le troisième scénario

Ce scénario accepte une conception de l'espace urbain moins « fragmentée », puisqu'il veut concilier les différentes fonctions de la ville (logement, loisirs, tourisme et commerce). Il met en avant ici une « autre identité », l'identité culturelle et historique de la péninsule historique. Bien sûr, toutes les mesures prises dans ce scénario sont censées respecter cette identité.

Comme dans le second scénario, on nomme et sépare des zones de protection au sein de la péninsule historique. Si dans le précédent scénario, ces zones sont au nombre de trois (selon les plans anciens et le « conseil de protection des biens culturels et naturels » !?), ici elles s'élèvent à quatre ; pourtant, le Planlama ve İmar Müdürlüğü (service d'urbanisme et de construction de la grande mairie d'Istanbul) ne détient pas le pouvoir de délimiter ces zones mais c'est bien le conseil de protection des biens culturels et naturels qui en a le ressort. Ainsi, le scénario distingue un « premier degré de protection », « un deuxième degré de protection », un « troisième degré de protection » et un « quatrième degré de protection » selon la préservation de l'architecture domestique, des monuments historiques et du tissu urbain.

On peut remarquer dans ce scénario quelques mesures positives. D'une part, c'est la diminution du nombre d'étage. L'augmentation des zones de logement s'accompagne de cette diminution, alors que le nombre d'habitants reste à peu près le même. D'autre part, les

activités commerciales certes diminuent, mais on propose des petits commerces de proximité au sein des quartiers au lieu d'un commerce « linéaire ».

Pourtant, si ce scénario n'insiste pas sur une des fonctions de la péninsule historique (commerce, tourisme) et tente de donner de l'importance à toutes ces fonctions, cette conception moins « fragmentaire » de la ville n'en est pas moins figée et monolithique. En effet, en augmentant les zones de logement, de loisirs et de tourisme (hôtels, logement+hôtels, commerce+hôtels) et en diminuant les zones commerciales, une répartition équitable entre toutes ces fonctions (en nombre d'hectare) est envisagée au sein de la péninsule historique. Est-il question d'une réelle réflexion à propos de ces différentes fonctions, à propos des pratiques et des besoins habitants comme des besoins et des pratiques touristiques, à propos de la préservation de l'héritage de la péninsule historique ?

Un des buts ultimes étant de réduire le trafic qui nuit à la péninsule historique, on privilégie ici aussi –comme dans le second scénario- les transports en commun (métro, tramway) et les voies piétonnes. Mis à part la présence du métro Taksim-Yenikapi qui n'est jamais remise en cause, l'autre principale critique est de laisser à Sirkeçi des embarcadères pour relier les différents endroits de la ville (sehir hatlari), d'autres pour les « motor » et enfin des derniers pour les voitures. Ici c'est à Yenikapi que se centralise la plupart des transports maritimes (bus de mer, les quartiers loins de Istanbul, les départs pour d'autres villes). Avec ce scénario, il est difficile de comprendre comment le trafic dans la péninsule historique va diminuer.

Les avantages et les inconvénients de ce scénario ne sont appréhendés que par rapport aux différentes fonctions de la ville. Un des points positifs serait donc l'évolution vers la diminution du trafic, ce qui reste à prouver. Sinon la « valorisation » de l'identité culturelle et historique de la péninsule historique amène des inconvénients du type : comment créer des accès vers et dans les zones de logement ? comment rendre public des bâtiments (han, IMC) à but culturel ? Le peu d'importance donnée aux activités commerciales ne va-t-il pas nuire au soulèvement local et économique ? Voilà à quoi se restreignent ou se restreindraient les problèmes de ce scénario.

d) Le quatrième scénario

Ce dernier scénario tente de réaliser une synthèse « ancien / nouveau », c'est-à-dire de mettre au jour et de prendre en compte les trois civilisations (Rome, Byzance, Empire Ottoman) en y apportant une approche moderne. Ce scénario prévoit ainsi en dehors des quartiers où l'héritage architectural est riche (comme Fener, Balat....) de planifier tous les

autres quartiers afin d'avoir un paysage harmonieux dans la péninsule. Pour rendre vivant les tissus anciens, il propose aussi de créer des logements avec des techniques rapides et modernes tout en respectant les monuments historiques et les exemples d'architecture domestique. A la seule lecture du premier paragraphe, on se demande ce que signifie « une approche moderne », « des techniques rapides et modernes » et si ce scénario est réellement de bonne augure.

De même parmi les « Koruma yaklasimi ve koruma kararlari » (conception de la protection et les décisions de protection), le flou demeure quand à une décision : « Üst üste gelen kültürlerin oluşturduğu tarihi mekanların ve eserlerin önem sırasına göre ihya edilmesi, eğer aynı değere sahip ise veya bir tercih yapılması mümkün değil ise arkeolojik park alanı olarak değerlendirilmesi ön görülmüştür. » Selon quels critères décide-t-on que tel bien historique est plus important qu'un autre ? Selon quels critères décide-t-on que deux biens historiques possèdent la même valeur ? En somme, selon quelles modalités s'opère ce choix, cette sélection ? L'absence d'énoncé claire laisse libre à toutes les interprétations possibles et peut-être aussi à long terme à toutes les politiques possibles.

Par ailleurs, à la différence des autres scénarios, ce plan décentralise –enfin !- les grandes institutions et les grands équipements publics de la péninsule historique. Ainsi, certains bâtiments sont transformés en logement (Capa / Cerrahpasa, Emniyet müdürlüğü, Vergi daireleri) et d'autres sont utilisés à des fins culturelles (Vilayet, Belediye...) ou touristiques (Adliye). On prévoit seulement les institutions nécessaires à la péninsule historique à l'entrée des boulevards Vatan et Millet. Bien sûr, on décentralise, mais où et comment ?

Ce scénario met en avant les fonctions de logement, les activités commerciales, touristiques et culturelles. En outre, pour réduire le trafic dans la péninsule historique, ce plan privilégie aussi les transports en commun et les voies piétonnes. Il souhaite ainsi valoriser les anciens forums de la péninsule et les relier aux bâtiments historiques par des voies piétonnes. Il propose enfin une nouvelle mesure, celle des « park and ride » à l'extérieur de la péninsule historique. Encore faut-il évaluer et savoir si les Istanbulites seraient prêts à utiliser ce nouveau système et à adopter cette nouvelle pratique. En revanche, une mesure semble contredire un des objectifs de ce scénario –à savoir la réduction du trafic. En effet, à Sirkeçi se concentrent les embarcadères pour les voitures, ceux pour les bus de mer, ceux pour desservir les différentes parties de la ville et enfin ceux à but touristique ! De même à Yenikapı, il y a des embarcadères pour les bus de mer et pour relier les différents endroits de la ville. On propose en plus d'y aménager un embarcadère pour y amarrer les bus touristiques venant de l'étranger.

C'est sans doute le seul plan qui énonce en conclusion une des mesure qui est nécessaire à la protection de la péninsule –la décentralisation des équipements publics- même si on ignore les modalités de cette décentralisation Il souligne aussi « l'utopie » de ce scénario –à savoir entre autre les problèmes de financement et les difficultés d'application.

En conclusion, tous ces scénarios considèrent la péninsule historique comme une « monade », comme un espace physique et urbain isolé et séparé du reste de la métropole. L'absence de la prise ne compte de tout Istanbul –autant dans les scénarios que dans les travaux d'analyse- est une grave erreur : la péninsule historique ne s'oppose pas mais participe à la métropole.

Cette approche apparaît complètement insensée en particulier en ce qui concerne les problèmes de transports et de circulation. Ainsi, d'une part, on regrette fermement l'absence d'étude concernant le nombre d'Istanbulites qui traversent la péninsule historique au quotidien pour se rendre dans les nombreux équipements de service public (hôpitaux, universités, tribunal..) qui y sont installés. Il est certes déjà évident que ces équipements doivent être décentralisés pour ne pas contribuer à la dégradation du tissu ancien de la péninsule, mais pour ceux qui en douteraient encore, il est nécessaire de réaliser cette étude et de prendre les mesures adéquates. D'autre part, une autre analyse manque dans ce plan de sauvegarde, c'est le nombre de personnes et de véhicules qui passent en transit la péninsule pour s'approvisionner auprès des grossistes. Ce type d'activités commerciales n'est pas des moindres, puisqu'il distribue des produits à toute la métropole, l'ensemble de la Turquie voire même à l'étranger. Faut-il souligner à nouveau –sans vouloir être redondant- que cet important trafic nuit à la préservation de la péninsule et de son héritage culturel et architectural. Ce type d'activités commerciales doit aussi être décentralisé.

On peut remarquer à la lecture de ces scénarios qu'aucun ne remet en cause le métro Taksim-Yenikapi. Est-ce préférable comme le suggère la « Chambre des Architectes » de faire sortir le métro à Kazlıçeşme et de le faire passer en dehors de la péninsule historique ? Doit-on arrêter un projet à chaque fois sous prétexte que l'inventaire archéologique n'avait pas été fait au préalable comme le souligne le professeur Isik Aydemir?

On peut enfin noter que les travaux d'enquête auprès de la population n'apparaissent pas dans ces scénarios, alors que la population de la péninsule est autant socialement que culturellement diverse.

C/ Quelle définition de l'héritage architectural ?

La sixième partie (« Plan açıklama raporu ») énonce entre autre le but, les objectifs, les directives politiques et les directives de planification urbaine de ce plan de sauvegarde.

1. A propos des mesures du plan : vers une absence de définition du patrimoine précise ?

Cette sous-partie se concentre en quatre pages (?). Heureusement que ce plan ne concerne que la péninsule historique... Ces pages se résument en effet en des principes qui se suivent les uns après les autres, des principes généraux et sans détail. Ces principes seraient le résultat de la synthèse des quatre scénarios. La lecture de ces principes laisse croire que les notions de « patrimoine » ou de « héritage architectural » ne sont pas encore appréhendés et « assimilés » par les concepteurs : on reste distant et on énonce des principes et des mesures sans réellement réfléchir à ce que signifie les termes employés.

Un des premiers exemples. On peut lire : « Tarihi Yarimada'nin kimligi ile uyusmayan tüm islevlerin bölgeden çıkarılarak, bu alanlara Tarihi Yarimada'nin kimligi ile özdes islevlerin yüklenmesi. » (Plan hedefleri) En effet, de quelle identité est-il question ? L'identité commerciale ? L'identité touristique ? L'identité culturelle et touristique ?

Ces mesures restent très vagues et floues. Si cette sous-partie est la synthèse des quatre scénarios, pourquoi énoncer des mesures et ne pas présenter un vrai projet de sauvegarde de la péninsule historique ?

Peut-on penser que la souplesse de ces mesures sert aussi la « cause » des politiciens et que ces mesures pourront ainsi faire l'objet de différentes interprétations et s'adapter selon les intentions politiques ? Une illustration. Ainsi, on peut lire actuellement : « Mevcut lastik tekerlekli ulaşım sisteminin tarihi mekanlar üzerindeki tasit baskisini her türlü önlemlerin alınarak sinirlandirmanin saglanması. » (Plan hedefleri) Ce principe a été réécrit probablement suite aux critiques de la « Chambre des Architectes », car initialement on pouvait lire : « Mevcut lastik tekerlekli ulaşım sisteminin otoparklarla entegre edilerek tarihi mekanlar üzerindeki tasit baskisini sinirlandirilmasinin saglanması. » La principale critique concernait alors l'absence d'information sur la nature des auto-parcs (« yeralti » ou « yerüstü ») et faisait directement référence aux vestiges archéologiques inconnus. Il n'en reste pas moins que la réécriture de ce principe ne signifie pas que les auto-parcs dans la péninsule ne seront pas autorisés.

2. La péninsule historique : tourisme et prestige

Il n'est pas difficile de comprendre que l'héritage culturel et architectural ne se réduit dans ce plan qu'à une image, une image touristique et commerciale. On réfléchit aux manières de « communiquer » aux touristes cette image dans ce plan de « sauvegarde ».

Le fait que le Ministère du Tourisme –qui est le même que le Ministère de la Culture ?!- ait dicté la loi « Turizmi Tesvik Kanunu » où sont déterminés des centres touristiques dans la péninsule historique est bien révélateur. Non ? Les décisions du plan vont aussi être en fonction de ces centres touristiques : Sultanahmet meydanı turizm merkezi, Barbaros evleri turizm merkezi et Süleymaniye turizm alanı. Ces décisions concernant ces zones devront aussi être approuvées par le Ministère du tourisme. Voici une illustration type que les politiques de protection du patrimoine sont aussi voire directement liées au tourisme.

On cherche à transformer la péninsule historique en une zone plus prestigieuse que ce qu'elle est actuellement –autant du point de vue des habitants que du point de vue des nouvelles installations proposées dans le plan comme des centres culturels, des centres d'art, des salles de conférence... Pense-t-on à la dégradation du tissu urbain historique que pourraient occasionner ces types d'infrastructures à cause du trafic créé ?

Pourtant, la fonction touristique de la péninsule historique ne devrait consister et ne se limiter qu'à la valorisation des bâtiments historiques et des exemples d'architecture domestique et faire vivre les zones de commerce traditionnelles et les quartiers anciens. En ce sens, le nouveau concept des « zones de protection » (1er degré, 2ème degré, 3ème degré) semble être une bonne chose. Et en ce qui concerne l'hébergement des touristes, la meilleure manière de préserver la paysage urbain de la péninsule est d'inciter le système des chambres d'hôtes ou bien du « pansyonculuk » et non de construire des hôtels ou de transformer les fonctions de bâtiments historiques.

Ainsi, comme le soulignent les experts de l'UNESCO, ce plan de sauvegarde de la péninsule historique n'est qu'un « plan de zonage ». L'absence de proposition concrète est déplorable. De plus, ce plan de sauvegarde ne peut pas exister « tout seul ». Des politiques et des lois doivent venir renforcer ce plan –par rapport aux questions de financement par exemple. Enfin, s'il est question d'une application de ce plan... Une autre interrogation s'imposera alors : comment pensent les acteurs de la ville et les politiciens intégrer le projet de l'UNESCO de Fener-Balat ?

II / LE PROJET DE SAUVEGARDE DE LA PENINSULE HISTORIQUE (2003) : ENTRE EXPERIMENTATION ET IMAGE ?

A/ Absence de coordination des acteurs et des institutions

Le plan de sauvegarde de la péninsule historique 2003 préparé par la mairie métropolitaine d'Istanbul (précisément par le Planlama ve İmar Müdürlüğü) se veut théoriquement participatif. Cette mesure prend d'ailleurs place parmi les « Geciç Dönemi Yapılanma Kosullari » (les conditions de de l'organisation spatiale pendant la période de transition). En ce sens, un « danisma kurulu » (conseil consultatif) a été constitué avec des professionnels et des universitaires. Ce projet est-il réellement participatif ? Difficile de comprendre : d'une part avec des discours qui s'opposent et d'autre part avec comme le souligne l'architecte de la « Chambre des Architectes » des manières différentes d'appréhender le terme « katilimci » (participatif) en Turquie.

Effectivement, pour le « Planlama ve İmar Müdürlüğü » (service d'urbanisme et de construction), ce plan est le résultat de multiples décisions prises autour d'un consensus avec le « Danisma kurulu ». Pour l'architecte de la Chambre des Architectes, on ne peut pas parler d'un plan « participatif ». Le « Danisma Kurulu » n'a pas été consulté. En ce qui concerne la « Chambre des Architectes », elle demande depuis le début de l'aventure de ces différents plans de sauvegarde de participer au projet du début à la fin et non de recevoir le projet à la fin pour que l'on consulte son avis. Pour la mairie métropolitaine d'Istanbul, la conception de la « participation » se limite à une ou deux réunions où les décisions sont même parfois prises d'avance. Cette architecte « accuse » ensuite la mairie métropolitaine de dire : « avec la participation d'un tel ou un tel... ». Comme elle le signale : « Simdi katilma süreci yok yani yok bu var derse sadece showmenlik olarak var. Katilamiyorsun. »

Ce système d'acteurs peu coordonné apparaît également dans les réunions organisées par le conseil de protection des biens culturels et naturels dans un but « participatif » pour avoir des différents points de vue à propos du plan de sauvegarde. Les différents acteurs sont invités à des réunions séparées selon leurs « étiquettes » : universitaires ou chambres professionnels. Quelle signification peut-on donner à cette séparation ? Comme l'évoque l'architecte de la « Chambre des Architectes », cette séparation ne semble pas être « volontaire » ; cette absence de coordination résulterait plutôt d'un manque de « savoir-faire » dans ce domaine.

Il suffit enfin d'observer ce plan de sauvegarde qui illustre aussi ce manque de « savoir-faire » et de coordination. Lorsque ce plan envisage la décentralisation de certaines fonctions de la péninsule historique ou lorsqu'il propose le changement de fonction de certains bâtiments, y-a-t-il des consultations à ce propos avec les institutions concernées ? Comment peut-on alors penser que ce plan de sauvegarde est applicable ?

B/ Une organisation « chaotique » ?

1- A propos de l'étude du plan de sauvegarde par la Koruma Kurulu

Selon la décision du Koruma Kurulu, le plan de sauvegarde devait être préparé en même temps par la grande mairie d'Istanbul et les mairies de quartiers au 1/5000ème et au 1/1000ème et au 1/500ème et au 1/200ème et devait être présenté ensuite dans sa totalité.

Le 23 janvier 2001, le plan de sauvegarde 1/5000ème était présenté devant le conseil de la mairie métropolitaine (IBB Meclisi) pour être approuvé. Toutefois, le conseil a décidé selon la décision du conseil de protection des biens culturels et naturels que les plans de sauvegarde 1/5000ème et 1/1000ème devaient être préparés ensemble et présentés ensemble.

Pendant deux ans, même si les débats n'ont fait référence qu'au plan de sauvegarde 1/5000ème, le Planlama ve Imar Müdürlüğü affirmait et affirme encore que les plans de sauvegarde 1/5000ème, 1/1000ème, 1/500ème et 1/200ème ont été préparés ensemble selon la décision du conseil de protection des biens culturels et naturels.

Aujourd'hui, les plans 1/5000ème sont à l'étude au conseil de protection des biens culturels et naturels après être passé par le conseil de la mairie métropolitaine. En ce qui concerne les plans 1/1000ème, ils sont aussi au conseil de protection des biens culturels et naturels depuis peu de temps. En somme, ces plans ne sont pas à l'étude ensemble. On peut alors comprendre la préoccupation de la Chambre des Architectes à propos de ces plans et surtout de leur application séparée, si ce doute se légitime. L'étude et l'analyse des plans 1/5000ème et des plans 1/1000ème ensemble peuvent conduire à des projets de sauvegarde « sains ». D'ailleurs, on peut noter que si ce plan est approuvé sous ce titre, il ne respectera pas la loi. Comment sera-t-il alors appliqué ?

Selon d'autres sources d'informations (Chambre des Architectes et le Planlama ve Imar Müdürlüğü), d'autres faits sont contraire à la procédure. En effet, selon la Chambre des Architectes, lors d'une réunion avec le Planlama ve Imar Müdürlüğü, ce service de la mairie a dit avoir déjà envoyé des projets (échelle 1/500ème, 1/200ème) pour des zones particulières au

conseil de protection des biens culturels et naturels. Pour cette chambre professionnelle, le fait que certains projets concernant des zones précises soient à l'étude avant que le plan ne soit approuvé dans sa totalité, comprend des risques. Par ailleurs, le « Kentsel tasarim rehberi » qui fait partie intégrante du plan de sauvegarde –selon le Planlama ve Imar Müdürlüğü- vient juste d'être envoyé au conseil de protection des biens culturels et naturels. L'arrivée successive des différentes composantes du plan de sauvegarde au conseil n'est-elle pas nuisible à sa compréhension même ? En particulier, ce « Kentsel tasarim rehberi » qui prévoit quel type de construction et quel type de typologie sont prévus dans le premier degré de zone de protection, dans le deuxième degré de zone de protection et dans le troisième degré de zone de protection ?

Enfin, mis à part ces problèmes d'organisation et de procédure, le conseil de protection des biens culturels et naturels aura une autre tâche. En effet, le plan de sauvegarde a réalisé un immense travail de relevé et propose le classement de bâtiments historiques sur le registre des biens nationaux. Ce plan ne peut pas être approuvé sans l'inscription de ces œuvres. Car, pour le moment, ce repérage n'a pas de sens d'un point de vue juridique. Si le conseil de protection souhaite approuver ce plan, elle devra alors d'abord s'attacher à classer ces œuvres.

2- Quelques Propositions

Etant donné l'ampleur et l'importance de la péninsule historique, pour pouvoir avoir des politiques de protection efficaces, comme le suggère la Chambre des Architectes, il serait souhaitable de prendre quelques mesures. D'abord, il faudrait réunir les mairies d'Eminönü et de Fatih en une seule mairie pour des raisons pratiques de gouvernance concernant l'ensemble de la péninsule historique. Il faudrait ensuite avoir d'autres institutions patrimoniales régissant cette zone historique comme un « Tarihi Yarimada Imar Müdürlüğü », un « Tarihi Yarimada Koruma Kurulu, un « Relöve ve Restorasyon Müdürlüğü » et amener des lois juridiques en ce sens. Car le conseil de protection des biens culturels et naturels n°1 gère outre la péninsule historique d'autres arrondissements (au total 12) comme Beyoglu, Sisli, Eyup, Bakirköy, Zeytinburnu, Bagcilar, Esenler...La péninsule historique mérite d'avoir « ses » propres institutions si les Turcs tiennent réellement à la préserver comme un héritage culturel et architectural.

C/ Question d'image ?

Ce plan de sauvegarde 2003 est une belle « vitrine » pour l'extérieur et pour l'image de la Turquie qui montre ses efforts et sa volonté d'agir pour la protection du patrimoine. Pourtant, cette « conscience » du patrimoine n'existe qu'en théorie –pour les autres- mais pas en pratique –pour les Turcs eux-mêmes. Ce plan de sauvegarde en est hélas l'illustration type même si bien sûr en comparaison avec les précédents plans, ce dernier démontre un travail plus « consciencieux ». Travail certes plus consciencieux, mais l'absence de mesures concrètes et rigoureuses reste manifeste.

Il suffit malheureusement d'écouter un des acteurs qui a « activement » participé à ce plan, pour comprendre que ce plan n'est qu'une « façade » (« Bu plan sadece göstermelik » selon ses propres propos) pour l'UNESCO. Cet acteur est conscient des « vides » du plan et ne pense pas que ce projet va être approuvé ni par le conseil de protection ni par l'UNESCO. Le point de vue de l'équipe –et le sien- n'a pas été pris en compte par les « décideurs » d'en haut : cet acteur voulait un inventaire archéologique complet de la péninsule historique ! Et pourtant, cette personne ne manque pas de souligner que ce plan est un des plus technique et un des « moins politique », puisque « tout est politique en Turquie »...L'impuissance de certains acteurs de bonne volonté laisse perplexe et n'annonce pas l'avenir proche hélas de bonne augure...

Comme le souligne également l'architecte de la Chambres des Architectes, les dernières menaces de l'UNESCO de retirer Istanbul de la liste du patrimoine mondiale de l'Humanité sont des menaces nécessaires et « positives » pour qu'une « agitation » politique se crée et que des projets commencent à être pensé.

Ainsi, d'une part, ce plan de sauvegarde qui attribue une place de premier ordre au tourisme et au commerce –en somme aux logiques économiques- et d'autre part, les problèmes de coordination et de procédure qui ralentissent les prises de décision ne modifient pas un constat, c'est-à-dire une prise de conscience du patrimoine théorique si ce n'est pas fragmentaire par les principaux acteurs –entre autre les décideurs-, auxquels sont subordonnés certains acteurs déplorant cette situation et d'autres comme les architectes qui y assistent « impuissants ».

En conclusion, ce plan de sauvegarde 2003 ressemble à une « première expérience » où on tente d'appréhender la notion de patrimoine et de protection –non comme une finalité mais comme un moyen d'attirer des investissements (aide de l'UNESCO ?, tourisme, commerce), même si on peut « sentir » les prémices d'une prise de conscience « authentique ». Cette prise de conscience de l'héritage culturel et architectural de la péninsule historique semble, toutefois, se réduire essentiellement à une « image » destinée aux touristes. Les parcours et les itinéraires en bus proposés dans la péninsule font toujours référence aux touristes, mais jamais aux habitants de Fatih et Eminönü eux-mêmes ou aux écoliers. Pourquoi n'envisage-t-on pas de faire découvrir à ces citoyens à nouveau leur ville sous un autre angle –celui de l'héritage culturel et architectural ? Est-ce un projet trop utopique loin des réalités habitantes de la péninsule ? Ainsi, cette réflexion autour du patrimoine reste le fait de quelques acteurs – d'ailleurs pas forcément ceux qui occupent des positions « stratégiques » ou des postes de décideurs. Cette absence de construction d'un patrimoine en terme d'enjeux culturels et identitaires tant au niveau des acteurs politiques –pas étonnant- que des acteurs professionnels –souvent subordonnés à des intérêts économiques voire politiques- en passant par les habitants eux-mêmes empêche des processus de patrimonialisation et des politiques urbaines tendant à sa valorisation sans équivoque. Si la notion de patrimoine en tant que construction sociale et culturelle ne fait pas encore sens, il semble difficile d'avoir des logiques et des objectifs partagés dans les politiques par l'ensemble des acteurs –politiciens et acteurs du patrimoine. La gestion de cet héritage se confronte ainsi à des divergences d'intérêts –intérêts loin des préoccupations de sauvegarde ?

III / POUR QUELLE REPRESENTATION DE L'HERITAGE ARCHITECTURAL ?

A/ Les politiques de protection : entre théorie et pratique

Le discours sur les politiques de protection des différents acteurs –politiques et professionnels- échappe à la compréhension de l'observateur étranger. On constate effectivement un paradoxe entre les tribulations et les tentatives des politiques (« politiques de protection ») et les discours qui mettent l'absence de politique de protection du patrimoine.

Comme le dit l'architecte de la Chambre des Architectes, la conscience du patrimoine existe en théorie mais pas en pratique chez les politiciens. Istanbul : cette ville n'est-elle pas significative ? Une ville de 2700 ans... mais que reste-t-il des tissus anciens ?

L'architecte évoque un événement qui avait à l'époque « fait beaucoup de bruit », la percée de l'avenue de Tarlabasi. En effet, tout le monde (le Conseil des monuments historiques, la chambre des Architectes et d'autres établissements scientifiques) avait protesté et condamné fermement la construction de cette voie. Car, la Mairie avait décidé de détruire 368 bâtiments sur cet axe –des bâtiments du 19ème et 20ème dont une partie était classé par le Conseil Supérieur des monuments historiques depuis 1971, 1976 et 1978 pour être conservés. La Mairie avait poursuivi cette destruction et en mars 1989 on inaugurerait ce nouvel axe de 36 mètres. Avec l'architecte, on se demande alors à quoi sert la procédure d'enregistrer des monuments, des architectures sur le registre des biens culturels nationaux. Procédure qui existe en théorie, mais qui peut être remise en cause voire niée en pratique !

Ainsi, cette architecte marque son « impuissance » ou son « fatalisme ». Les actions de la Chambre des Architectes ne peuvent être menées à bout en raison des politiques de l'Etat : « (...) Bu ülkede yasa dışı olan bir yapıya...bizim açtığımız bir davaya, gidip Cumhurbaşkanını temel atıyor, Başbakanı temel atıyor... »

Cette réalité éclaire bien les politiques de protection turques. On comprend alors pourquoi on entend : « (...) maalesef koruma politika hakkında ciddi bir politikamız olduğunu söyleyemeyiz. » (l'Architecte de la Chambre des Architectes). Ces politiques de protection se réduisent et se résument donc à des intérêts économiques et politiques –l'héritage culturel et architectural étant bien loin des préoccupations...

a) Une réflexion limitée

En outre, comme évoqué plus haut, cette réflexion autour du patrimoine reste le fait de quelques acteurs –d’ailleurs pas forcément ceux qui occupent des positions « stratégiques » ou des postes de décideurs. Quelques illustrations.

Lorsque l’on discute avec le Planlama ve İmar Müdürlüğü (service d’urbanisme et de construction de la mairie métropolitaine), le chef de service aborde le projet du métro Taksim-Yenikapi comme une donnée équivoque du plan de sauvegarde 2003, alors que ce projet suscite de nombreux débats et polémiques. Il énonce clairement : « Metro ile ilgili bizim bir herangi bir teklif olarak geri dönüşüm olmayan bir yolda. Yani 1989 yılında atılmış bir temeli var bu zamana kadar tek tip tünel kazımları bitmiş sadece mekanik kısımları kalmış birde köprü geçisi var Haliç üzerinden. Zaten arkeoloji ile ilgili bir sakıncası yok. Bunu hocalarımız şey yapmış. Zeminle ilgili bir problemleri yok. Yani metro projesi ile ilgili herangi bir şey yok yani. Buraya sadece çıkış istasyonlarında bir problem var iste bir iki yerde arkeoloji çıktı onlarda zaten müzeler müdürlüğünün onayı olduktan sonra projeler uygulanacak. »

L’autre indignation concerne les propos de la directrice du conseil de protection des biens culturels et naturels (« tabiat ve kültür varlıkları koruma kurulu ») par rapport au projet de sauvegarde : « Bir laf vardır, en kötü plan bile plansızlıktan iyidir diye tamam mı ? [...]Söylediğim gibi yani bak en kötü plan bile plansızlıktan iyidir. Bana göre düzgün yerleri de var ama düzeltilmesi gereken yerleride var. Hani hepsi kötü aman gitsin diye bir şey yok. Düzeltilmesi gereken yerleri var, düzeltilip geldiginde onaylanır. » Lorsque l’on tente de savoir précisément ce qu’elle en pense personnellement, elle se contente de répéter cette expression –insensée!- et d’avoir un discours politiquement correct. Comment peut-on avoir une telle approche? « Il vaut mieux un mauvais plan de sauvegarde qu’aucun plan de sauvegarde ! » On parle bien pourtant de l’avenir et des manières de préserver la péninsule historique. On s’accorde définitivement avec la Chambre des Architectes : « Il vaut mieux aucun plan de sauvegarde qu’un mauvais plan de sauvegarde ! » En somme, la mairie métropolitaine d’Istanbul possède –enfin- un plan de sauvegarde pour la péninsule historique qu’il soit bon ou mauvais. Il sera probablement –espérons- l’objet de modifications et pour la directrice, il est effectivement prévu qu’il soit appliqué d’ici deux ans comme le souhaite l’UNESCO.

b) A propos des lois

Les lois juridiques accompagnent ici cette absence de politique de protection rigoureuse. Les lois de protection ne sont que « façade » : « [...] her konuda imar, çevre, koruma bilmem ne filan bütün bu konularda yasalar eksikliği var ama çok çok kötü değil sunu yap demiyor sana gereğinde ciyleniyor çok rahat ciyleniyor yasalar biz de. »

Cette phrase de l'architecte de la Chambre des Architectes est hélas d'actualité avec les modifications de la loi 2863. Une nouvelle mesure fait référence à la création de « eski eser bürosu » dans les mairies de quartier. Ce n'est pas une obligation : les mairies qui le souhaitent mettent en place ce bureau. Le conseil de protection des biens culturels et naturels lui délègue des prises de décision mineures concernant la rénovation de bâtiments anciens. On distingue en Turquie trois types de rénovation : entretien (« bakım »), rénovation simple (« basit onarım »), rénovation « authentique » (« esaslı onarım »). Les deux premiers types de restauration seront du ressort de ce bureau qui demeure toutefois sous la tutelle du conseil de protection. Cette mesure instaure au sein des mairies des services s'occupant directement de l'héritage culturel et architectural et propose un transfert de prises de décision. En théorie, cette mesure est une belle démonstration de la « prise de conscience » de l'héritage culturel et architectural auprès des politiques et des politiciens et en pratique ?

L'architecte de la Chambre des Architectes regrette une autre approche de la protection du patrimoine –la conception d'un patrimoine limité dans le temps. Selon la loi 2863 (article 6), les bâtiments à protéger sont ceux qui datent d'avant 1900. Ainsi, les traces de l'architecture domestique qui a été construit entre 1900 et 1950 sont très rares. En ce sens, cet article empêche le travail de mémoire urbaine et architectural.

Cette architecte soulève un autre point concernant la protection. Jusqu'en 1983, la protection du patrimoine se limitait à l'échelle du bâtiment et non de la rue, du quartier... Avec la nouvelle loi (1983) la protection du patrimoine appréhende et le bâtiment et l'espace urbain dans lequel il s'insère. Bien sûr, elle n'oublie pas de souligner que l'on a enfin compris en théorie dans la loi, mais pas en pratique....

Enfin, parmi les acteurs rencontrés, deux d'entre eux (la fonctionnaire du Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü et la personne du Planlama ve İmar Daire başkanlığı) notent et déplorent l'absence d'aide sociale de l'Etat : la protection ne doit pas être uniquement celle des bâtiments mais aussi celles des personnes. Sinon la protection des bâtiments se limite effectivement à celles des habitants de haut revenu, c'est-à-dire à une ou deux rues...

c) L'image du Conseil de protection des biens culturels et naturels par les acteurs

Au regard de l'architecte de la Chambre des Architectes, ces conseils de protection sont fortement impliqués politiquement (« çok politik kurular »). Avec chaque changement politique, arrivent de nouveaux acteurs et dirigeants et les travaux en cours sont interrompus. Cette absence de continuité entre les différents conseils nuit évidemment aux projets de préservation de l'héritage culturel et architectural. De manière générale, elle émet un diagnostic plutôt « pessimiste » : «Yani dönem dönem çok iyi calisan kurular da var onlar bir süre sonra mutlaka dagiliyor. » Elle avoue tout de même que le nombre de fonctionnaires dans ces conseils est insuffisant face à l'ampleur de leur travail. Il faut dire comme elle le remarque aussi que trois conseil_de protection des biens culturels et naturels par une ville comme Istanbul reste un nombre « modique ». En ce sens, les dernières modifications de la loi 2863 prévoit l'augmentation de cinq à sept les membres du conseil de décision.

Pour un des architecte-universitaire, ce conseil de décision du conseil de protection est incompetent. Ce ne sont pas des spécialistes des questions architecturales et c'est pourtant eux qui prennent les décisions.

d) L'image des associations

Dans l'ensemble, tous les acteurs rencontrés s'accordent pour trouver les activités des organisations et des sociétés (Koç, CEKUL, Türkiye Turing Otomobil...) positives. Ainsi, la directrice du conseil de protection des biens culturels et naturels dit : «Sivil toplum kuruluşlarının daha çok katkisi olması gerektiğine inanıyorum çünkü korumacılık adına iyi şeyler yapmaya çalışıyorlar daha daha çok katılmaları gerektiğine inanıyorum. »

Seule l'architecte de la Chambre des Architectes émet quelque réserve à propos des associations redoutant leur recherche de profit: «Simdi Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin katılımıyla bir şey yapıyorsun yapilsin derken ben tedirgin oluyorum çünkü sivil toplum örgütleri olarak karsima cikan örgütler sermaye ile is birliği yapan. »

Elle pense que les intérêts économiques et politiques motivent aussi ces associations et qu'elles ont le soutien des politiques du gouvernement et inversement. En bref, elles ne travailleraient pas uniquement pour l'héritage architectural et ne seraient pas politiquement « neutres ».

B/ Le patrimoine : quelle place de la société civile ?

La prise de conscience de la société civile à l'égard de l'héritage culturel et architectural semble encore être un sujet délicat. On ne peut pas nier pourtant l'existence d'associations de quartier pour la protection et l'embellissement du quartier, de leur espace de vie (Arnavutköy, Cihangir). Comme le souligne l'architecte-universitaire rencontré, dans les quartiers historiques d'Istanbul, les habitants n'ont pas de relation avec leur ville. Ils ne s'approprient ni l'histoire ni la mémoire urbaine d'Istanbul. Il ne sert à rien de généraliser, mais une large partie des habitants possède en effet une histoire socio-culturelle et résidentielle, qui les laisse loin de ces préoccupations patrimoniales.

Cette difficile prise de conscience du patrimoine par la société se voit à travers leur image du conseil de protection des biens culturels et naturels, lorsque la directrice l'évoque :

«Bize göre İstanbulular bizim kurulumuzu tanıyor da çok kötü tanıyor. Kurul hep öcü iste oraya proje verilirse çıkmaz aylarca bekler civi bile çaktırmazlar diye düşünüyor insanlar dedigim gibi bu da hep eğitim eksikliğinden kaynaklanıyor. İnsanlara bunun doğru düzgün anlatılması gerekiyor. Korumanın bir bedeli vardır yani bir eski eser binada yaşıyorsanız onun bir bedeli neyse onu ödiyeceksiniz üç katlıysa üç katlı bina bunu kabul edeceksiniz bu bir kültür mirasıdır bu şekilde olacaktır bu şekilde korunacaktır bunun eğitimini insanlara vermek lazım bu konuda eğitildikleri vakit bu binaya sahip çıkarlar aksi takdirde ben onu yıkım yerine on katlı apartman yaparım diye düşünürler.[...] Onun için bunları insanlara anlatmamız lazım eğitmemiz lazım o zaman binasına sahip çıkar kuruluda öcü gibi görmez. Artık hep civi çaktırılmıyor diyo civi çaktırılmıyor diye bir şey yok kurular o civinin ne zaman nasıl nereye çakılacağını anlatıyor insanlara halbuki. » Tout serait une histoire d'éducation pour cette directrice, mais même les citoyens « éduqués » sont-ils réellement conscients de cet héritage et ne vont-ils pas parfois à l'encontre de sa préservation quand il s'agit d'intérêts économiques ? Comme l'explique l'architecte de la Chambre des Architectes, «Bu bir kültür olayı. Aslında eğitim artık teoristisi. Yani eğitim faktörlerden sadece biri. Bütün bunların yapan insanların çoğu çıkarı olduğu zaman yüksek eğitimli bakma. »

Outre une appropriation difficile de cet « environnement historique » par la société, cette architecte aborde justement la question des valeurs. Si cette architecture domestique avait de la valeur, elle ne serait pas détruite :

«Türkiye’de de eger o bir prestij alanı olsa, çok değerli hale gelse o bilince insanlar o tarihi çevrelerde ki şeyi yaşamayı, o binalarda bir prestij olayı halinde kabul etseler onun değeride yükselecek. Yükselen değer hiç bir zaman yikip yeni bir şey yapılmaz. »

Histoire d’éducation et de transmission de valeurs : vaste et long programme.

En ce sens, la participation et/ ou la consultation des habitants dans les « projets urbains » pourrait être une démarche positive vers la sensibilisation de cet héritage ; c’est ce que pensent en théorie les acteurs rencontrés mais en pratique les réalités diffèrent.

Bien sûr, la directrice du conseil de protection des biens culturels et naturels a toujours son discours politiquement correct et expose son point de vue théorique en valorisant la parole des habitants : « Söyle tabi ki... plan yaparken tabi ki danışmak lazim. Simdi bir defa kentsel dönüşüm söz konusu ise mesela Süleymaniye’de bir sürü is yeri var olmaması gereken atölyeler ve sayre var. O insanları amaçları ne? O insanın buranın yeniden konut haline gelmesi konut dokusunu tekrar eskiden olduğu gibi canlandırması o insanları başka bir yere tasması. Ama tabi bunu yaparken önce bir defa o insanlar nereye gitmek istediklerini sorulmalı. Ona göre İstanbul’da onların da söyledikleri dikkate alınarak onları da düşünerek bir şeyde bir bölge seçilmeli onların düşünceleri ile birlikte. Tabi ki plan öyle yapılır plancı zaten bunu sordu yapmadan önce. »

Par contre, l’architecte de la Chambre des Architectes, elle, a une expérience de terrain à Catalca (environs d’Istanbul). Elle pense que la participation des habitants est une bonne chose en théorie, mais en pratique...elle ne renouvellera jamais plus cette expérience. Elle s’est confrontée à des habitants qui pensent en terme d’intérêts économiques, à l’indifférence des femmes...Elle raconte même: «Eski dokuyu dolasiyorum rum evlerini mi koruyorsun diye kavga cikiyordu. Bir de öyle bir şey var. Onunla karsilastim mesela. Bunları koru ! Türkiye’dede onuda isaretleyince yardım edenler rum evlerini niye koruyorsun onları biz nasıl atmistik. Ne alagka dedim. Ah dedim ki koruma ondan sonra böyle bir katılım koruması yapmıyorum. » Ne faut-il pas encore essayer aujourd’hui ?

C/ Une représentation sélective du patrimoine ?

Le plan de sauvegarde 2003 se défend d'avoir une démarche sélective et affirme valoriser les trois civilisations. D'ailleurs, le chef du service urbanisme et construction de la mairie métropolitaine d'Istanbul souligne bien que l'histoire des Turcs est ottomane mais que en même temps cette histoire ottomane ne signifie pas que l'on va mettre de côté, isoler les autres héritages romains et byzantins. Le chef parle donc ainsi : «Tarihi miras her dönemin kendine özgü seyleri var Roma, Byzans, Osmanli yani hepsi bir mirastir. Yani bizim gecmisimizin osmanli olmasi onu koruyacagimiz digerlerini atil birakacagimiz anlamina gelmez. Her sey yasayan insanlar altinda ne varsa üstünde ki yasayan insanlar ortak medeniyet kültür zaten. Yani planin genel ana ilkeleri bu yani. Gerek byzans eserleri, gerek Roma'dan kalan arkeolojik degerler, Osmanli eserler hepsi korundu. Tabi yeralti ile ilgili çalismalar 1950 yillarindan beri bu zamana kadar tüm arkeolojik degerler planlara akseptirildi. Cizildi yani bunlar korundu. Yani tarihi mirasla ilgili düşünce bu. »

Par contre, la Chambre des Architectes dénonce fermement une conception sélective de la protection du patrimoine dans ce plan de sauvegarde. Une conception nationaliste qui tend à protéger tout ce qui concerne la période ottomane et rien d'autre. Que peut-on dire de l'oubli archéologique? Paraît-il que les personnes du service urbanisme et construction de la mairie métropolitaine d'Istanbul diraient qu'il faut d'abord protéger ce qu'il y a « au-dessus » et ne pas toucher à ce qui a « en-dessous » ; or ce qui a « en-dessous » est un patrimoine et un héritage qui date de 2000 ans. Ces 2000 ans de patrimoine ne participerait pas à l'histoire de la Turquie et des Turcs. Ainsi, apparaît une lecture sélective du patrimoine, une lecture idéologique qui met en scène l'Histoire –celles des Ottomans.

On s'accorde avec l'architecte de la Chambre pour dire que c'est une responsabilité à l'égard de l'Humanité de sauvegarder le patrimoine d'Istanbul sans faire de séparatisme turc ou autre : «Bir Istanbul'un yani Anadolu'nun mirasindan bahsederken türk filan ayirmiyoruz binlerce ya Anadolu simdi biz Anadolu'yu korumak zorundayiz herseyi ile ve dünyaya karsi sorumluyuz. »

En conclusion, quelle représentation de l'héritage architectural ? Cette interrogation semble ne pas faire réellement sens dans les politiques de protection subordonnées à des logiques économiques et politiques. Le patrimoine demeure une construction avant tout politique et économique, alors il ne faut pas s'étonner effectivement que ces processus de patrimonialisation et les politiques urbaines se résument à des histoires d'images et d'investissements. Bien sûr, le conseil de protection des biens culturels et naturels est là pour surveiller et donner son « ultime » accord, mais lorsque l'on y entend que n'importe quel plan de sauvegarde vaut mieux qu'aucun plan de sauvegarde, on ne peut qu'avoir des doutes...

On montre ainsi au monde que que l'on prend des mesures (les nouvelles modifications de la loi 2863) ; mais on peut se demander quand envisagera-t-on d'évoquer les « vraies » mesures qui correspondent à la réalité turque ? Combien de mairies de quartier vont créer ces bureaux d'« oeuvres historiques » ? La gestion politique du patrimoine « à la turque » n'est pas de bonne augure pour ce patrimoine de l'Humanité.

Cette étude ne portait pas sur la société civile, mais il est difficile de dire qu'il n'y a aucune prise de conscience de la part des Istanbulites. Au contraire, les associations de quartier le prouvent –même si elles ne sont pas encore nombreuses. Ce sont les prémices. On ne peut pas généraliser les propos de la directrice du conseil de protection des biens culturels et naturels, lorsqu'elle dit : «Bize göre Istanbulular bizim kurulumuzu tanıyor da çok kötü tanıyor. Kurul hep öcü iste... » Comme le montre cette étude, les personnes ayant une réflexion sur le patrimoine ne sont pas ceux que l'on entend les premiers –les décideurs- et même lorsque c'est plus ou moins le cas (service d'urbanisme et de construction), on attend de parler en toute sincérité une fois le chef de service parti à son bureau...

CONCLUSION

Même si ce plan de sauvegarde 2003 de la péninsule historique n'est qu'un plan de zonage sans proposition ni mesure concrète, on peut le considérer toutefois prometteur dans le sens où il a enfin une existence...et que les prochains plans de sauvegarde seront peut-être des vrais projets mais pas des plans. Espérons ! On y appréhende la notion de « patrimoine » en évoquant bien sûr sa préservation et sa sauvegarde, mais tout ce beau discours reste superficiel. C'est surtout les dimensions économiques et touristiques qui y sont mises en avant. En somme, ce plan de sauvegarde apparaît comme une mise en scène d'une politique de protection qui reste certes limitée mais qui démontre ses « bonnes » intentions à l'UNESCO. On vend à l'étranger une « image », l'image de la péninsule historique. Mais la péninsule historique ne peut pas se réduire à un « musée vivant ».

Ce qui m'aura le plus marqué, touché et laissée perplexe, c'est l'impuissance ou le fatalisme de certains acteurs –décideurs- sensibilisés à ces questions de sauvegarde et de restauration face à ceux « d'encore plus haut ». Une lutte entre vouloir « changer les choses » pour ce patrimoine et en même temps comme si c'était une lutte vaine perdue d'avance face à la Politique et l'Argent...

Il faut espérer que le jour où l'héritage architectural et culturel sera l'objet d'une élaboration sociale dotée de valeurs collectives en Turquie, alors les politiques urbaines ne pourront plus réduire cet héritage à une construction politique et économique. C'est cette constitution de biens communs en termes d'enjeux culturels et identitaires, en terme d'objectifs et de stratégies qui permettra des processus de patrimonialisation tendant vers la « réussite ». C'est l'appropriation de tout ce patrimoine –sans distinction- et de toute cette Histoire qui évitera d'entendre des propos intolérables et condamnables de pauvres politiciens.

BIBLIOGRAPHIE :

1. AHUNBAY, M. et Z., « Conservation work at Istanbul: land walls », Lettre OUI, 7, Istanbul, 1994
2. AKIN, N, « La protection du patrimoine urbain dans le cadre des grands travaux de la mairie d'Istanbul ces cinq dernières années », Lettre OUI, 1, Istanbul, 1989
3. ANGEL, A, « Projets et aménagements urbains à Istanbul de 1933 à nos jours », Lettre OUI, 2, Istanbul, 1992
4. ANGEL, A, « Projets et aménagements urbains à Istanbul de 1933 à nos jours », Lettre OUI, 4, Istanbul, 1993
5. ANGEL, A, « Projets et aménagements urbains à Istanbul de 1933 à nos jours. Henri Prost à Istanbul de 1936 à 1951 », Lettre OUI, 3, Istanbul, 1992
6. CUNEO, P., « Les modifications de la Corne d'Or. Interventions sur la structure urbaine d'Istanbul », Lettre OUI, 5, Istanbul, 1993
7. DORSO, F, Un espace indécis au cœur d'Istanbul. La muraille de Théodose II en 2001, Les dossiers de l'IFEA, n°1, Istanbul, 2003
8. MAFFI, I et DAHER, R, Patrimony and heritage. Conservation in Jordan, CERMOC, n°10, 2000
9. PEROUSE, J-F, « La muraille terrestre d'Istanbul ou l'impossible mémoire urbaine », Rives nord-méditerranéennes, n°16, TELEMM, 2003

Autres documents :

1. Tarihi Yarimada (Eminönü – Fatih) 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, Planlama ve İmar Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003

Consultation de références :

1. AHUNBAY, Z, Tarihi çevre koruma ve restorasyon, YEM-YAYIN, Istanbul, 1996
2. « Patrimonialisation, rapport au patrimoine et question urbaine », Troisième session d'études doctorales du réseau des observatoires urbains du pourtour méditerranéen, Rabat 21-25 janvier 2002
3. CD ROM sur Süleymaniye, Istanbul. Participer à la réflexion sur le devenir d'un quartier , Ecole d'Architecture de Nancy, Atelier de Projet « Habitats et cultures », février 2003 – juin 2003

Revues de presses de l'Observatoire Urbain d'Istanbul (à propos du patrimoine)

Consultation de sites Internet :

- T.C Kùltür ve Turizm Bakanlığı: <http://www.kultur.gov.tr>
- Istanbul Bùyüksehir Belediyesi: <http://ibb.gov.tr>
- Eminönü Belediyesi: <http://eminonu-bld.gov.tr>

ANNEXES

Table de l'annexe :

A- Les modèles des entretiens en français avec leur traduction en turque

- 1- Entretien avec la Tarihi çevre koruma müdürlüğü (Grande mairie d'Istanbul)
- 2- Entretien avec la chambre des architectes
- 3- Entretien avec le conseil de protection des biens culturels et naturels
- 4- Entretien avec la mairie d'Eminönü

B- Les notes de discussion avec des acteurs du patrimoine

- 1- Notes de la discussion avec une fonctionnaire du Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü
- 2- Notes de la discussion avec Isik Aydemir (architecte, professeur à l'université de Yildiz Teknik)
- 3- Notes de la discussion (anonyme) avec quelqu'un qui fait partie du groupe d'étude du plan de sauvegarde de la péninsule historique (Planlama ve Imar Daire başkanlığı)

C- Les entretiens

- 1- Entretien avec Yildiz Uysal (chambre des architectes)
- 2- Entretien avec Günseli Albay (directrice du conseil de protection des biens culturels et naturels)
- 3- Entretien avec le chef de service et une personne ayant une place importante dans le groupe d'étude du plan de sauvegarde de la péninsule historique (Planlama ve Imar Daire başkanlığı)

A- Les modèles des entretiens en français avec leur traduction en turque

1- Entretien avec la Tarihi çevre koruma müdürlüğü

- 1- Je souhaite avoir les points de vue de différents institutions concernant la protection du patrimoine en Turquie. Où en est la réflexion sur la notion de patrimoine en Turquie à votre avis ? Où en est votre réflexion elle-même ?
- 2- L'UNESCO souhaite qu'un plan de sauvegarde soit mis en place d'ici deux ans. Pensez-vous que ce sera le cas ?
- 3- Pensez-vous que les menaces de l'UNESCO de retirer Istanbul de la liste du patrimoine mondiale de l'humanité soient légitimes ?
- 4- Etes-vous satisfait des projets retenus et du budget votés par l'Il Meclisi ?
- 5- Pensez-vous que les projets en cours sont suffisants ?
- 6- Avez-vous des grands projets concernant la péninsule historique ? Y en a-t-il qui concerne Eminönü ? Pourquoi ? Comment expliquez-vous cela ?
- 7- Quels sont les critères et les principes que vous prenez en compte quand vous choisissez vos projets ou quand vous donnez la priorité à certains ?
- 8- Travaillez-vous ensemble avec le Yatirim Planlama müdürlüğü ? Pourquoi ?
- 9- Etes-vous consulté dans les programmes d'opération urbaine concernant les tissus anciens ? Aimeriez-vous être consulté ?
- 10- Les habitants sont-ils consultés dans des projets concernant leurs quartiers ? Pensez-vous qu'ils devraient l'être ?
- 11- Que pensez-vous des organisations comme CEKUL ? Que pensez-vous du rôle et des actions des fondations dans la protection du patrimoine (Koç, Automobile Club de Turquie...)?
- 12- Les Istanbulites peuvent-ils être au courant de vos différentes activités ? Comment ?
- 13- Avez-vous des relations avec les mairies de quartier ? avec la mairie d'Eminönü ?
- 14- Avez-vous des relations avec la Mimarlar Odasi ?
- 15- Avez-vous des relations avec la Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu ?

Görüşme (Tarihi çevre koruma müdürlüğü)

1. Türkiye'deki değişik kurumların koruma hakkında bakışlarını almak istiyorum. Tarihi miras ile ilgili Türkiye'de görüşler ve yaklaşımlar nasıl? Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz ?
2. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) iki yıl içerisinde bir koruma imar planının başlatılmasını istiyor. Size göre gelen iki yıl içerisinde bir plan başlayabilir mi ?
3. Size göre UNESCO'nun İstanbul'u Dünya Kültür Mirası listesinden çıkarma tehditleri doğru mu?
4. İl Meclisinin onayladığı 43 restorasyon projesi ile bu projelere ayrılan bütçeyi nasıl buluyorsunuz ? Sizce yeterli mi?
5. Su andaki uygulanan projelerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz ?
6. Su anda Tarihi Yarımada'ile ilgili büyük projeleriniz var mı ? Bunlardan Eminönü'ile ilgili olanlar var mı ? Neden ? Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz ?
7. Hangi kriterleri ve prensipleri göz önüne alarak projelerinizi seçiyorsunuz ya da öncelik veriyorsunuz ?
8. Sizin kurumunuz Yatırım Planlama müdürlüğü ile birlikte çalışıyor mu? Neden?
9. Eski şehir dokusuyla ilgili planlama projelerinde sizin kurumunuza da danışılıyor mu? Danışılmasını ister misiniz ?
10. Planlama projelerinde mahalledeki veya o şehir dokusundaki sakinlerinede danışılıyor mu? Danışılmasını doğru bulur musunuz?
11. CEKUL gibi sivil toplum kuruluşları hakkında ne düşünüyorsunuz ? Türkiye Turing ve Otomobil kurumu veya KOC holding'in eski mimari koruma çalışmalarını, faaliyetlerini ve rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz ?
12. İstanbulluların sizin faaliyetlerinizden haberleri olabilir mi ? Nasıl ?
13. Mahalle belediyeleri ile ilişkileriniz var mı ? Eminönü belediyesi ile ?
14. Mimarlar Odası ile ilişkileriniz var mı ?
15. Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu ile ilişkileriniz var mı ?

Notes à propos du déroulement de la discussion:

Cette fonctionnaire m'a d'emblée souligné que cette entretien serait anonyme et qu'il était hors de question de l'enregistrer. Elle a ajouté aussi qu'aucune institution n'acceptera l'enregistrement des entretiens et que ma tâche sera bien difficile.

2- Entretien avec la Chambre des architectes

- 1- Je souhaite avoir les points de vue de différents institutions concernant la protection du patrimoine en Turquie. Où en est la réflexion sur la notion de patrimoine en Turquie à votre avis ? Où en est votre réflexion elle-même ?
- 2- Pensez-vous que les menaces de l'UNESCO de retirer Istanbul de la liste du patrimoine mondiale de l'humanité soient légitimes ?
- 3- L'UNESCO souhaite qu'un plan de sauvegarde soit mis en place d'ici deux ans. Pensez-vous que ce sera le cas ?
- 4- Etes-vous satisfait des 43 projets retenus et du budget votés par l'Il Meclisi ? Est-ce suffisant à votre avis ?
- 5- Pensez-vous que les projets en cours sont suffisants ?
- 6- Le plan de sauvegarde de la Tarihi Yarimada a été conçu par le IBB Planlama müdürlüğü. Ne pensez-vous pas que le Planlama müdürlüğü et Tarihi Cevreyi Koruma müdürlüğü devraient travailler ensemble ou réaliser des plans et propositions ensemble ?
- 7- Participez-vous au travail du Tarihi Cevre Koruma müdürlüğü et du Planlama müdürlüğü ? Aimeriez-vous travailler ensemble ?
- 8- Etes-vous consulté par le Tarihi Cevre Koruma müdürlüğü ?
- 9- Travaillez-vous ensemble avec la Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu ? Aimeriez-vous travailler ensemble ?
- 10- Etes-vous consulté dans les programmes d'opération urbaine concernant les tissus anciens ? Aimeriez-vous être consulté ? Votre avis est-il pris en compte ?
- 11- Que pensez-vous des organisations comme CEKUL ? Que pensez-vous du rôle et des actions des fondations dans la protection du patrimoine (Koç, Automobile Club de Turquie...)?
- 12- Pensez-vous que les habitants devraient être consultés dans des projets concernant leurs quartiers afin d'être (progressivement) sensibilisé à l'héritage architectural ?

Görüşme (Mimarlar Odası)

1. Türkiye'deki değişik kurumların koruma hakkında bakışlarını almak istiyorum. Tarihi miras ile ilgili Türkiye'de görüşler ve yaklaşımlar nasıl? Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz ?
2. Size göre UNESCO'nun İstanbul'u Dünya Kültür Mirası listesinden çıkarma tehditleri doğru mu?
3. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) iki yıl içerisinde bir koruma imar planını baslatılmasını istiyor. Size göre gelen iki yıl içerisinde bir plan başlayabilir mi?
4. İl Meclisinin onayladığı 43 restorasyon projesi ile bu projelere ayrılan bütçeyi nasıl buluyorsunuz ? Sizce yeterli mi?
5. Su andaki uygulanan projelerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz ?
6. IBB Planlama Müdürlüğü Tarihi Yarımada koruma amaçlı nazım imar plan raporunu hazırladı. Size göre Planlama Müdürlüğü ile Tarihi çevre koruma Müdürlüğü'nün birlikte çalışması daha doğru olmaz mı?
7. Planlama Müdürlüğü ile Tarihi çevre koruma Müdürlüğü'nün çalışmalarına katılıyor musunuz? Birlikte çalışmayı ister misiniz?
8. Tarihi çevre koruma Müdürlüğü sizin kurumunuza da danışılıyor mu?
9. Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu ile birlikte çalışıyor musunuz? Çalışmayı ister misiniz?
10. Eski şehir dokusuyla ilgili planlama projelerinde size de danışılıyor? Danışılmasını ister misiniz ?
11. CEKUL gibi sivil toplum kuruluşları hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye Turing ve Otomobil kurumu veya KOC holding'in eski mimari koruma çalışmalarını, faaliyetlerini ve rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
12. Planlama projelerinde mahalledeki veya o şehir dokusunda daki sakinlerine danışılmasını doğru buluyor musunuz?

Notes à propos du déroulement de l'entretien :

Madame Uysal a accepté tout de suite sans gêne l'enregistrement de l'entretien. J'ai eu un entretien agréable avec cette dame bavarde, qui m'a pas souvent laissé parler –pour une fois que j'étais à l'aise...

3- Entretien avec le conseil de protection des biens culturels et naturels

- 1- Je souhaite avoir les points de vue de différents institutions concernant la protection du patrimoine en Turquie. Où en est la réflexion sur la notion de patrimoine en Turquie à votre avis ? Où en est votre réflexion elle-même ?
- 2- Pensez-vous que les menaces de l'UNESCO de retirer Istanbul de la liste du patrimoine mondiale de l'humanité soient légitimes ?
- 3- L'UNESCO souhaite qu'un plan de sauvegarde soit mis en place d'ici deux ans. Pensez-vous que ce sera le cas ?
- 4- Etes-vous satisfait des projets retenus et du budget votés par l'Il Meclisi ?
- 5- Pensez-vous que les projets en cours sont suffisants ?
- 6- Avez-vous des grands projets concernant la péninsule historique ? Y en a-t-il qui concerne Eminönü ? Pourquoi ? Comment expliquez-vous cela ? (où en est le projet du métro ?)
- 7- Quels sont les critères et les principes que vous prenez en compte quand vous choisissez vos projets ou quand vous donnez la priorité à certains ?
- 8- Votre institution étudie en ce moment le projet de sauvegarde de la péninsule historique. Comment trouvez-vous ce projet ?
- 9- Travaillez-vous ensemble avec le Tarihi Cevre Koruma müdürlüğü ? Aimeriez-vous travailler ensemble ?
- 10- Etes-vous consulté par le Tarihi Cevre Koruma müdürlüğü ?
- 11- Etes-vous consulté dans les programmes d'opération urbaine concernant les tissus anciens ? Aimeriez-vous être consulté ? Votre avis est-il pris en compte ?
- 12- Que pensez-vous des organisations comme CEKUL ? Que pensez-vous du rôle et des actions des fondations dans la protection du patrimoine (Koç, Automobile Club de Turquie...) ?
- 13- Existe-t-il à votre connaissance des associations de sauvegarde et de protection du patrimoine dans les différents quartiers d'Istanbul ?
- 14- Pensez-vous que les habitants devraient être consultés dans des projets concernant leurs quartiers afin d'être (progressivement) sensibilisé à l'héritage architectural ?
- 15- Avez-vous des relations avec la Mimarlar Odasi concernant les questions du patrimoine ?
- 16- Pensez-vous que les Istanbulites vous connaissent ?

Görüşme (Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu)

1. Türkiye'deki degisik kurumlarin koruma hakkında bakislarini almak istiyorum. Tarihi miras ile ilgili Türkiye'de görüşler ve yaklasimlar nasil? Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz ?
2. Size göre UNESCO'nun Istanbul'u Dünya Kültür Mirasi listesinden cikarma tehditleri dogru mu?
3. Birlesmis Milletler Egitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) iki yil içerisinde bir koruma imar planin baslatilmasini istiyor. Size göre gelen iki yil içerisinde bir plan baslayabilir mi?
4. Il Meclisinin onayladigi 43 restorasyon projesi ile bu projelere ayirilan bütçeyi nasil buluyorsunuz ? Sizce yeterli mi?
5. Su andaki uygulanan projelerin yeterli oldugunu düşünüyormusunuz ?
6. Su anda Tarihi Yarimada'ile ilgili büyük projeleriniz var mi ? Bunlardan Eminönü'ile ilgili olanlar var mi ? Neden ? Bu durumu nasil degerlendiriyorsunuz ? (Metro projesi hangi asamada?)
7. Hangi kriterleri ve prensipleri göz önüne alarak projelerinizi seciyorsunuz ya da öncelik veriyorsunuz ?
8. Su anda kurulunuz Planlama müdürlüğünün hazirladigi Tarihi Yarimada koruma amacli nazim imar plan raporunu inceliyor. Bu plani nasil degerlendiriyorsunuz ?
9. Tarihi cevre koruma müdürlüğü ile birlikte çalışıyorsunuz? Birlikte çalışmak ister misiniz?
10. Tarihi cevre koruma müdürlüğü sizin kurumunuza da danisiyor mu?
11. Eski sehir dokusuyla ilgili planlama projelerinde sizin kurumunuza da danisiliyor? Danisilmesini ister misiniz ?
12. CEKUL gibi sivil toplum kuruslar hakkında ne düşünüyorsunuz ? Türkiye Turing ve Otomobil kurumu veya KOC holding'in eski mimari koruma çalışmalarini, faaliyetlerini ve rolunu nasil degerlendiriyorsunuz ?
13. Istanbul'un degisik semtlerinde eski mimari koruma sivil toplum kuruslari var mi ?
14. Planlama projelerinde mahalledeki veya o sehir dokusundaki sakinlerinede danisiliyor mu? Danisilmesini dogru bulurmusunuz?
15. Mimarlar Odasi ile iliskileriniz var mi ?
16. Size göre Istanbulular Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu taniyor mu ?

Notes à propos du déroulement de l'entretien :

Je m'y suis rendue une première fois. Madame Albay n'a pas voulu que j'enregistre l'entretien. Voyant que j'avais du mal et à l'écouter et à prendre des notes en même temps, elle m'a conseillé de demander l'autorisation à Ankara (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü) pour enregistrer l'entretien. J'y suis retournée trois semaines après... Madame Albay avait un discours politiquement correct.

4- Entretien avec la mairie d'Eminönü

- 1- Je souhaite avoir les points de vue de différents institutions concernant la protection du patrimoine en Turquie. Où en est la réflexion sur la notion de patrimoine en Turquie à votre avis ? Où en est votre réflexion elle-même ?
- 2- Pensez-vous que les menaces de l'UNESCO de retirer Istanbul de la liste du patrimoine mondiale de l'humanité soient légitimes ?
- 3- L'UNESCO souhaite qu'un plan de sauvegarde soit mis en place d'ici deux ans. Pensez-vous que ce sera le cas ?
- 4- Comment expliquez-vous qu'aucun plan de sauvegarde n'a été mis en place depuis 19 ans ?
- 5- Quel type de relation avez-vous avec la Tarihi Çevre Koruma müdürlüğü ? Avez-vous un droit de parole sur leurs prises de décision concernant les projets de restauration ?
- 6- Avez-vous un budget dans votre mairie consacré à la protection et à la sauvegarde de l'héritage architectural ?
- 7- Qui gère dans votre mairie les questions de projets urbains et de patrimoine ?
- 8- Etes-vous en contact avec la Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu ?
- 9- Avez-vous des relations avec des architectes de la Mimarlar Odası ?
- 10- Que pensez-vous des organisations comme CEKUL ? Que pensez-vous du rôle et des actions des fondations dans la protection du patrimoine (Koç, Automobile Club de Turquie...) ?
- 11- Existe-t-il à votre connaissance des associations de sauvegarde et de protection du patrimoine à Eminönü ?
- 12- Pensez-vous que les habitants de votre arrondissement devraient être consultés dans des projets concernant leurs quartiers afin d'être (progressivement) sensibilisé à l'héritage architectural ?

Görüşme (Eminönü belediyesi)

1. Türkiye'deki değişik kurumların koruma hakkında bakışlarını almak istiyorum. Tarihi miras ile ilgili Türkiye'de görüşler ve yaklaşımlar nasıl? Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz ?
2. Size göre UNESCO'nun İstanbul'u Dünya Kültür Mirası listesinden çıkarma tehditleri doğru mu?
3. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) iki yıl içerisinde bir koruma imar planını baslatılmasını istiyor. Size göre gelen iki yıl içerisinde bir plan başlayabilir mi?
4. 19 sene boyunca hiç bir koruma imar planı uygulanmadı. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz ?
5. Tarihi çevre koruma müdürlüğü ile nasıl bir ilişkiniz var? Tarihi çevre koruma müdürlüğünün restorasyon projelerinde aldığı kararlarda söz hakkınız var mı?
6. Belediyenizde eski mimariyi korumak için bir bütçeniz var mı?
7. Belediyenizde planlama ve eski mimariyi koruma çalışmalarıyla kim ilgileniyor?
8. Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu ile ilişkileriniz var mı?
9. Mimarlar Odasında çalışan mimarlarla ilişkileriniz var mı?
10. CEKUL gibi sivil toplum kuruluşları hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye Turing ve Otomobil kurumu veya KOC holding'in eski mimari koruma çalışmalarını, faaliyetlerini ve rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
11. Eminönü'nde eski mimari koruma sivil toplum kuruluşları var mı ?
12. Planlama projelerinde Eminönü sakinlerine danışılmasını nasıl bulursunuz?

Notes à propos du déroulement des rencontres :

J'ai rencontré la première fois un conseiller culturel de la mairie du service Affaires culturelles, touristiques et sociales (Kültür Turizm Sosyal Isler Müdürlüğü). Il a lu les questions, m'a dit qu'elles étaient très intéressantes –est-ce moi qui les ai préparé ?- et il m'a proposé que je laisse ces questions et qu'un conseiller du maire d'Eminönü y réponde par écrit avec le maire lui-même. J'ai accepté : il vaut mieux avoir des réponses écrites que pas de réponse du tout. En outre, il n'a pas voulu que j'enregistre les quelques propos qu'il a tenu. (« Türkiye'de koruma politikasi maalesef yok. »)

Deux semaines après suite à quelques coups de téléphone, ce monsieur m'a dit que c'était prêt. Je pouvais venir au service de presse de la mairie !!! Le conseiller-presse m'a accueilli ne se souvenant pas ou plus de ma requête. Aucun papier écrit m'attendait...hélas. Il m'a dit de revenir l'après-midi à son bureau car le conseiller culturel « personnalisé » du maire sera là. Ce dernier a pris ces questions en main et m'a dit : « On peut répondre non à toutes ces questions ! »

Occupé, il m'a donné le numéro de téléphone de son bureau à l'université Kadir Has et m'a offert son livre « Istanbul'un İlkleri ve Enleri ». J'ai appelé plusieurs fois en vain.

Cette anecdote montre deux faits significatifs :

1. La première personne n'a pas osé avoir un discours sur le patrimoine se disant incompetent pour répondre à ces questions ; pourtant il avait bien un avis sur la question...ce qui m'intéressait et ce que je lui ai signifié mais il a préféré m'orienter ailleurs...
2. Les questions de patrimoine sont des questions d'image et de publicité, est-ce en ce sens que l'on a pensé à m'orienter vers le service presse de la mairie d'Eminönü ?!

B- Les notes de discussion avec des acteurs du patrimoine

1-Notes de l'entretien avec une fonctionnaire du Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü (29/07/04)
(formation architecte, spécialisé en restauration)

1. la relation de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü / Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu :

La Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü propose et prépare des projets qu'elle soumet à la Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu. **Cette dernière donne son accord pour la réalisation des projets.**

2. la relation de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü / **Mimarlar Odasi : pas de relation**
3. la relation de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü / Mairies de quartier : **elle a des relations avec les mairies où il y a des projets en cours.**
4. l'information des activités de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü : les Istanbulites peuvent être au courant des différentes de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü grâce au site internet de la grande mairie d'Istanbul ou grâce aux médias (journaux, télé)
5. Consultation des habitants dans les projets urbains : **les habitants ne sont pas consultés. Elle pense que ce serait une bonne chose que les habitants participent au projet sous forme d'associations mais non de manière individuelle.**
6. la relation de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü / **Planlama Müdürlüğü : ne travaillent pas ensemble**
7. A propos de CEKUL, KOC, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu : elle trouve le travail de ces différentes organisations **positif, de prendre l'initiative de valoriser les bâtiments historiques.** (le budget étant limité en Turquie).
8. Restauration des bâtiments :
 - les « resmi kurum » : les belediye, les valilik
 - les sociétés (sirketler)
 - les « sivil toplum kuruslari » (associations)
 - les individus

Démarche :

Ex : les individus sont propriétaires d'un bâtiment ancien. Ils font appel à un architecte pour avoir un projet de restauration. Ce projet est soumis dans un premier temps à la Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu. Si elle donne son accord, le projet va dans un second temps à la mairie. Si cette dernière donne également son accord, le projet peut être réalisé.

Idem pour les sociétés : ou ils sont propriétaires ou ils demandent l'autorisation de l'institution concernée ou ils achètent le bâtiment ; les étapes sont les mêmes pour la suite...

La loi **2863 Kultur ve Tabiat Varliklari Koruma Kanunu** : les projets doivent être conformes à cette loi. Cette loi autorisait avant l'emploi du béton dans la restauration de maisons à condition qu'elles soient recouvertes de bois. **Aujourd'hui le respect des matériaux authentiques est obligatoire et l'usage du béton est interdit.**

Les individus ne reçoivent pas d'aide financière dans la restauration de leur maison. Or, la restauration coûte très chère. Les individus de faible revenu détruisent leur maison.

9. Objectifs de la Tarihi Cevre Koruma Müdürlüğü : **faire l'inventaire de tout Istanbul** (chgt des frontières de la IB, travail plus conséquent...)
(Yediküle, travail d'inventaire, kentsel tasarim)

10. A propos des menaces de l'UNESCO de retirer Istanbul de la liste mondial du patrimoine de l'humanité : l'UNESCO a accordé un délai de deux ans à Ist.

Si l'UNESCO pas satisfait au bout de deux ans, alors sur la liste « rouge » : « Kültür Mirasi Tehdit Altinda Olan Kentler Listesi »

11. Le plan de sauvegarde concernant la Tarihi Yarimada n'a pas été à l'ordre du jour lors de la réunion de l'Il Meclisi, car **il est en cours d'étude par la Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu.**

Les politiques de protection ds les années 60 (existaient déjà à la période ottomane)

12. A propos des difficultés :

-« **çok bilincli degil** » pas encore réellement conscients, pas encore si important

-**un trop riche héritage, difficile de restaurer**

-**prise de décision lente**

-le maire actuel (archi, anc maire de Beyoglu) sensible à ces questions = **vers des chgts positifs**

13. la restauration des bâtiments anciens = **une mode chez les riches** qui a permis de protéger certains bâtiments mais pas suffisant.

2-Notes de la discussion avec Isik Aydemir (10/09/04) (architecte, professeur à l'université de Yıldız Teknik)

1. le plan de sauvegarde : juste un zonage, absence de proposition, valorisation de la péninsule historique.
2. l'aspect positif du plan : la densité = le nombre d'étages diminue.
3. il faut « **redéfinir les fonctions** » de la péninsule historique :
 - qu'est-ce-que signifie la résidence ?
 - il faut augmenter les zones résidentielles
4. exemple du Kapali Carsi : des grossistes qui vendent partout en Turquie, au Moyen-Orient...(problème de trafic = camions...)
 - il faut les mettre à l'extérieur de la ville
5. il faut s'interroger : qu'est-ce-que la restauration ? exemple de Sultanahmet (horrible...)
6. **la vieille ville n'est pas un musée mais doit être un espace de vie, vivant avec des citoyens qui agissent sur la ville.**
7. les habitants n'ont pas de relation avec la ville. Ils ne s'approprient pas l'histoire, la mémoire urbaine.
8. Exemple des habitants de Galata, des ruraux de l'Est (ils y vivent 8 ans –le temps d'économiser de l'argent- et vont acheter une terre en périphérie d'Istanbul où ils peuvent construire un immeuble à 4 étages.) population de transit, **il est nécessaire de repenser les zones résidentielles à Istanbul.**
9. le projet du Metro = positif, permet de valoriser les quartiers anciens, l'accès à ces quartiers doit être facilité, permettrait de vivre son quartier autrement, les gens reviendraient y vivre...
10. On ne peut pas arrêter un projet parce qu'on découvre des vestiges archéologiques, il faut continuer le projet en déplaçant ces vestiges...(par rapport au projet du Métro).
11. la Tabiat ve Kültür Varliklari Koruma Kurulu = pas des spécialistes, un seul architecte dans le conseil de décision. Ils savent, même quand ils ne savent pas, ils affirment qu'ils savent. Ils n'y connaissent rien concernant les questions architecturales. Incompétents !
12. **absence de volonté politique, l'argent qui prime !**

3-Notes de la discussion (anonyme) avec quelqu'un qui fait partie du groupe d'étude du plan de sauvegarde de la péninsule historique (Planlama ve Imar Daire baskanligi) (14/09/04)

1. Tout est politique en Turquie. Ce plan est un des « moins politique » : « politika az karisti ». Ce plan est un des plus technique. Mais cette personne ayant une place importante dans le projet, **elle souligne le fait que l'équipe et le point de vue de l'équipe n'a pas été prise en compte par les « décideurs » d'en haut : elle aurait voulu un inventaire archéologique !**
2. Elle est consciente des « vides » du plan. Elle ne pense pas que ce projet va être approuvé par le Koruma Kurulu ni l'UNESCO. « **Bu plan sadece göstermelik** ».
3. Certaines fonctions vont être décentralisées. Mais comment ? Le projet ne prévoit rien.
4. Absence d'aide social de l'Etat. La protection ne doit pas être uniquement celle des bâtiments mais aussi celles des personnes. Sinon il n'y a qu'une ou deux rues qui sont restaurées –celles des riches- et c'est tout.
5. Cette personne a fait sa spécialité post-diplôme en protection.
D.O : « Peki sizin için aci bir durum degil mi ? »
La personne : « Tabi aci. »

Notes à propos du déroulement de la discussion :

J'ai d'abord rencontré cette personne avec le chef de service (l'entretien ci-dessous), puis nous étions toutes les deux. Je remercie cette personne pour sa franchise à propos du plan de sauvegarde –dans lequel elle a une place importante- et c'est pour cette raison qu'elle restera anonyme.

C- Les entretiens

1- Entretien avec Yıldız Uysal (chambre des architectes) (04/08/04)

D. O : « Türkiye'deki değisik kurumların koruma hakkındaki bakışlarını almak istiyorum. Tarihi miras ile ilgili Türkiye'de görüşler ve yaklaşımlar nasıl? Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Mimar bayan : Biz Türkiye'de...Türkiye dünyanın tarihi birikim açısından en zengin ülkelerinden biri. Yani kaç yüz binlik...İste Catal Höyük gibi, bilmem şey gibi bir sürü on bin seneye dayanan yerleşmeler gibi ama...maalesef koruma politika hakkında ciddi bir politikamız olduğunu söylenemez. Koruma ile ilgili ilk çıkan şey 1904 tarihinde bu yüz yillik basında Asara Atika Nizamnamesi yani antika eserler nizamnamesi filan gibi bir şey var, ondan sonra da ilk kanun 73'de çıkmış, sonra 83'de tekrar Koruma mevzuatı var ama...

D. O: Bir daha deęismedi mi o kanun?

Mimar bayan: Deęisikler oldu fakat şimdi koruma yasası tümüyle yeni bir koruma yasası çıktı fakat dün geldi ve ben bugün çıktı alacağım, henüz inceleyip o konuda görüşümü sana aktaramıyorum. Ama önemli olan yasalar da değil, yasalar şöyle değil: eğer tümüyle yasaların... ağırlıklı olduğu yada hukuk devleti olsa, hukukun islediği tiki tiki bir devlet olsa, yasalar çok önemli, ama bizim...gerçekleşen şeyler her konuda imar, çevre, koruma bilmem ne filan bütün bu konularda yasalar eksikliği var ama çok çok kötü değil sunu yap demiyor sana gereğinde ciyleniyor çok rahat ciyleniyor yasalar biz de. Yani gecende ben şey taraması yaptım mimar odası kuruluşu elinci yıl diye. Kent çevre koruma gibi konularda açtığımız davalar eliyi geçmiş, eli iki. Biz bunların çoğunu kazandık, ama hiçbir işlem yapmadım çünkü bu ülkede yasa dışı olan bir yapıya...bizim açtığımız bir davaya, gidip Cumhurbaşkanı temel atıyor, Basbakan temel atıyor...

D.O: Neden?

Mimar bayan: Yani böyle bir politika yok çünkü... çok özgür bir ülkeyiz hayatım. Her isteyen, her istediğini yapıyor. Oldumu. (güldü)

D.O: Tarihi miras ile türk kimligi ile ilgile...bir bilinçlenme yok mu?

Mimar bayan: Bak tabi, degindigin konu çok önemli.

D.O: Avrupa'da mesela tarihi miras...(sözünü kesiyor)

Mimar bayan: Biz Amerika gibi yiz. Babili nasıl şey yaptı, helicopter pistleri yapmak için, Amerika babili dümdüz eti. Dünyanın mirası Babil ve hala korunmüştü, Amerika haleti. Bizim koruma politikası aynen Amerikanın gibi. Tarihi eseri yıkar otoyol geçerirsin yanına da gökdelen dikersin. Yani teorik olarak var tabi, asaga yukarı iste bir yüz yıllık bir koruma mevzuatı ve yaklasımı şeyi var. Ama bunun açıkca uygulandığını söyleyemem. Bunu zaten İstanbul'u dolassan bunu anlarsın. İstanbul'un bursuru yerinde bu kentin iki bin yedi yüz yıllık bir kent olduğunu hissettiren mekanlar suriçinde bazı bölgeler Beyoğlu'nda bazı bölgeler onunda dışında yok. Simdi sana bir örnek vereyim 87-88 yiliydi Beyoğlu / Tarlabası.

Simdi orda bir tespit yaptırıldı. Yıkım başladı. Sakir sakir yıkıyo yaniyo, orda tescilli binalar var. Tespit istedik. 17 bina yıkılmısti, 17 binayıda mahkeme kararıyla tespit yapıldı, 15 tanesi eski eser. Kurul kararı tescil edilmiş eski eser, hani tescil edilmemiş olsa neyse, resmi tescil belgesi var. Ve Tarlabası böyle oldu. Yani işlemle tescil ediyoruz bilmem ne yapıyoruz filan böyle bir şey var... yah koruma politikamızın son derece eksik olduğunu söyleyebiliriz.

Mesela suriçiyle ilgili. UNESCO'nun tarihi mirasın tehlikede olduğu üveyseseler listesine almak için girişim var. Yani yurt dışında bile sürekli projelerden bahsediliyor, Süleymaniye ay başladı proje bilmem ne yapıyor filan, Süleymaniye'de bir şey olduğu yok göçtü göçecek.

Yani bilinc dedigin olay var ya o çok önemli gerçekten ama toplum olarak biz tarihi bir çevreyi gerçekten sahiplensek bunlar yapılamaz. O tarafı çok doğru. Ama tarihi çevreyi gerçekten önemini kavrayan çok... toplumsal olarak bunun önemini kavradığımızı söylemek doğrusu çok zor.

D.O: Size göre UNESCO'nun İstanbul'u Dünya Kültür Mirası listesinden çıkarma tehditleri doğru mu?

Mimar bayan: Hayır çıkmasını elbette istemiyoruz, hayır çok yanlış olur çünkü o gözden çıkarma baskı eğitimi ile ortadan kaldıracak. Simdi mesela gözden çıkarılıyo deince, bir hareketlenme başladı simdi. Aman iste bir şeyler yapıyorlar bilmem bakanlık açıklama yapıyo

bimem belediye surda bir plan proje... bir sey oluyor. Cikardigi anda bunlar hiç kalmiyacak ama bu tehditin bir sey kilici gibi durmasinda yarar var. Ama bunun yaninda bazi desteklerle, projelere destek olarak yapmaya zorlamak çok daha önemli diye düşünüyorum ben.

Birinci sorunla ilgili bir sey daha ilave edeyim. Bak simdi koruma anayisinin seyini bak espirisine. Senelerdir kültür bakanligi ayri turizm bakanligi ayriydi. Turizm ve kültür bakanligi birlestirilir mi ? Birlestirdiler ! Ve yeni yasasinda ona bir takim yetkiler verdiler, o yetkiler her hangi bir eski eseri istedigi gibi sak diye kamulastirmayi, bes yildizli hotel isletecek veya baska birine vermeyi isletmeyi, yani korumayi nicin düşünuyoruz sadece turizmde kulanip da gelir kazanmak için düşünuyoruz. Simdi bu bir koruma anlayisi degil, bu turizme yaklasim. O çok tehlikeli bir sey di. Kültür bakanligini ortadan bile kaldirdik.

D.O: Ben baska bir sey anlamiyorum. UNESCO Istanbul'a dedi ki iki yil icerinde Tarihi Yarimada'da bir proje baslatmasaniz eger cikartilacaksiniz. Il Meclisi 43 proje onayladi. O 43 proje arasinda hicbirisi Tarihi Yarimada ilgisi yok. Bu durumu nasil acikliyorsunuz? Size göre iki yil icerisinde Tarihi Yarimada'da bir proje baslayabilir mi ?

Mimar Bayan: Sey olarak degil de... yani proje var, simdi Zeyrek projesi var ya asagi yukari baslamis olmasi lazim senelerdir süren UNESCO'nun destegi ile, o var yapilacak, yapilacak mi bilmiyorum yani Zeyrek meseleleri projesidir. Bu konuda sey yaptiklari gibi sehir belediyesi suriçinde koruma amacli nazim planini hazirladi hata subata kadar sürer heralde dendi aman bitsin imzalsin iste kuruldan gecsinde iste öyle bir baski yapti. O projeyi biz çok ciddi inceledik, 40 sayfa rapor yazdik kurula yazdik. Simdi öyle bir seye sikistiriyorlar ki, bu sefer basladilar iste UNESCO bilmem neden cikaracak belediye biz suricini korumak istiyoruz plani yoktu plan yaptik [IBB] yapti 1/5000. O hazilanirken bu seyler cikti bu söylentiler bu söylentileride bir sey baskisi olarak kulanmak istedi o planlari bir an için onaylatmak için. O planlari inceledim o planlar koruma acisinden çok sakincali planlar. Ve öyle sizi bir andikapta birakiyor ki kamuoyuna bunu anlatmak çok zor böyle bir cikma olay olunca. Mimarlar odasi planlari itiraz eti, itiraz ediyoruz yani o planlar öyle onaylanirsa. Simdi UNESCO'ya Tarihi Yarimada'nin planlari yaptim diye anlatiyor ama mesela koruma anlayisi olarak çok ciddi sakincalar iceriyor. Ondan önceki plan biz dava acmistik ve iptal edilmisti ondan sonra sit kararı alindi (sit degildi henüz) 90-91 plani 17 tane katli otopark yapildi, Cemberlitas o taraflarda her kazilanda olay cikti: altindan bütün Byzans cikti, katli otopark yapmayin. Simdi diyorlar ki bu sey de de : amacimiz suriçine hedefleri söylüyorlar hedeflerden anasiyorsun suriçine mümkün oldugunca lastik tekerlekli araçlardan otomobilden

arindirmek insanlari isi olmayan insanlari gecis alanini yani transit gecis alanini burdan vapura biniyorsun oradan iniyorsun Bakirköy'e gidiyorsun ne geregi var suriçinden geciyorsun sen cigniyorsun yani...mütis bir nufus sehir hareketi var...bunu engeliyecegiz diyor. Eh plana bakiyorsun her tarafa katli otopark yeralti otopark yapmis, suriçinin yeralti envanteri tam degil kazildikca cikiyor her taraftan yerden cikiyor sirf otoparktan arindiracaksan diyoruz suriçinin cevresinde ya da içindeki bos alanlarda acik otopark yap. Etap etap arindirilacagi için sonra da donati alanina cevir. Niye katli yeralti otoparki yapıyorsun? Mesela bu son derece tahcil edici bir sey. 17 otoparkin her kazaninda Byzans cikti. Ya böyle bir anlayis var veya mesela planin bir anlayisi var: mütis milli sey secmeci bir koruma anlayisi. Osmanliyi koruyun osmanlinin disinda ki hiçbirseyi ilgili koruma endisesi yok. Mesela altinda sey var kalinti oldugunu bilinen arkeolojik tespit alanlari var. Sey de Sultanahmet'e filan baya sey büyük arkeolojik sey onu park diye koruyor. Plani inceliyorsun yer yer altinda iste bir eski eser tescili ama bir bir Byzans'tan kalma bir kalinti oldugu bilinen bir yer var isaretli, üstüne ne yapmis çocuk bahcesi yapmis, otopark yapmis. Ya sen bunu kazacaksin etrafinda bir sey yok, cikaracaksın sergiliyeceksin baska bir fonksiyon degil, bir arkeolojik parktir o. Ha diyor ki yer üstünde korunacak bir eser varsa hiç bir sekilde önce o korunur altinda ki elenmez. Yani üsünde ki belki yüzlerce olan üçüncü sinif sivil mimarlik örneği altinda iki bin yıllık dünya mirasi bir sey var, sen bu uzman isidir, bu uzmanlar onu o evi alip bir yere tasiyabilirsin -yüzlerce yar çok özel. Yani koruma anlayisi çok yanlis, çok milliyetçi koruma anlayisi osmanliyi koruyun falan. Bizim simdi ki Basbakanimiz belediye baskaniyken ilk geldiginde surlari yikmaktan bahsetmisti. Surlar sey ya...bize ait Byzans'in. Yani böyle bir laf etmisti.

D.O: Su anda ki belediye baskani mi?

Mimar Bayan: Su anda sey Tayip Erdogan Basbakanimiz su anda. 94'te o belediye baskani olarak geldiği zaman Istanbul belediye baskaniydi daha önce.

D.O: Tayip Erdogan demisti?

Mimar Bayan: Evet, böyle bir laf etmisti. Yani korumada çok secmeci bir anlayis egemen. Osmanliyi korumak, halbuki biz burasi dünya mirasidir. Bir Istanbul'un yani Anadolu'nun mirasindan bahsederken türk filan ayirmiyoruz binlerce ya Anadolu simdi biz Anadolu'yu korumak zorundayiz herseyi ile ve dünyaya karsi sorumluyuz. Ama maalesef bize suriçinde

çok temel şeylerinden bir seçmece, bir tanesi de şey Türkiye’de koruma açısından yanlış bir anlam koruma mevzuatımız yüz sene esas alınarak 19. yy sonuna kadar olan yapıların korunmak olduğunu söyler. Böylece biz bu anlayışla iste elilere kadar yapılan hani o iki katlı iste yigma bilmen ne şey o ahsap evler değil de onların hepsi yıkıldı ve kaybettik. Biz o dönemi hiç bilmiyoruz, otuzlar, kırklar, eliler. Sonra da onlar yıkılarak apartmana dönüştü. O mekanların hemen hemen tümü yok oldu. Yani o bir şey di yerleşme dönemiydi ve bir şey tarihi değer öyle bir mekan yok artık. Böyle bir yanlış anlayış var, bir başka yanlış anlayış var yani şey çok geç geldi şimdi Avrupa’yi söyledin bana ama Avrupa’yla Amerika diye de ben espiyi yaptım. Amerika nasıl geçmiş bir tarihi yoksa koruma bilinci de yok anlayışı. Ama Avrupa’nın bir tarihi var ve bir koruma bilinci var o çok farklı bir şey. Ve Avrupa’da su var. Eh yani varmış neticede ben Avrupa’da yaşamadım ama hep söyleniyor onunla ilgili şeyler toplantılarda. Avrupa’da bir tarihi çevrede bir tarihi evde yaşamak prestij olayı. Burada oralarda bizim köşkler bile Süleymaniye’de o da o da çok alt gelir grubunun kiralık şeyi göcüyor. Yani öyle bir bilinc olduğu zaman orda yaşamak sana müthiş bir şey veriyor, o anlamda değerlendiriliyor, değerlendirildiği süreçte korunuyor. Türkiye’de de eğer o bir prestij alanı olsa, çok değerli hale gelse o bilincle insanlar o tarihi çevrelerde ki şeyi yaşamayı, o binalarda bir prestij olayı halinde kabul etseler onun değerinde yükselecek. Yükselen değer hiç bir zaman yikip yeni bir şey yapılmaz. Şimdi bunda geliyor iste basındaki o koruma bilinci ile ilgili olaya. Türkiye’de hep tek bina ölçüsünde koruma şey oldu zaten iste çok uzun tarihe kadar, 83’te yeni yasa çıkana kadar. Halbuki koruma binayı korumak değil. Şimdi ben daha çok sehircilik alanında çalışmış bir insanım. Koruma ile ilgim de sehircilik ölçeğinde. Dedim ya ben bina restorasyon yapmadım hayatımda ama koruma sehir planlaması kavramıyla korumayla ilişkim var, mekana...Mekan, yani tarihi bir mekan var. İste Süleymaniye’yi gezdiğin zaman, sokaga, ordaki köşenin kırılması bilmen nesi falan...Şimdi bu çok geç geldi tek bina ölçeğinde koruma geldi yani binayı koruyorsun iste yanını koruyorsun arada boş bir bina var şey varsa orya yeni bir bina yapilsin, küçücük bir meydanı varsa yolu değiştirip yani mekanın hiç bir önemi yok sadece tek bina ölçeğinde koruma vardı. Bunun asılması yirmi beş, otuz senelik filan bir olay çok yeni bir olay ama bu yasal olarak asılması anlamında söylüyorum, algılama olarak hala çok farklı mesela Kadıköy tarafı, dolastın mı Kadıköy tarafını?

D.O: Kadıköy evet.

Mimar Bayan: Köskler ! Hepsinin yanında apartman görüyorsun değil mi? Köskleri koruyorlar. Simdi bilmem ne kadar metre kare parsel içinde köskler olan çok tatlı bir mekan di o. Sadece bina korudular aynı parsel içinde yerleşme dokusu dibine seyler diktiler. Simdi yani eğer bina bazında su dönemde nasıl bir bina yapıyor diye gidip incelersen ona ise yarıyor ama mekan tümü ile değişti farklı bambaska, simdi bir koruma anlayışı değil ki. Koruma anlayışı değil. Bir de şey geliyor tabi yani...ben biraz felsefesi anlamında bir iki şey söyleyim sana. Simdi biz niye koruyoruz? Şey gibi müze gibi hani bizim turizm bakanlığı gibi: görsünler “ay ne kadar hoşmuş!” oyuncak mı olsun diye koruyoruz? Hayır. Niye koruyoruz?

D.O: Niye?

Mimar Bayan : Birikimleri alalım birikimlerimizin her konuda ama yani sadece koruma anlamında geleneklerimizin anlamında da söyleyim kötülerini çağdaş uyumsuzları elimine etmek tecrim olayı gibi kadınları taslamakta bir gelenektir yani bunun gibi kötü alanlarını ayıklamak ama güzel ne bilim misafir perver olmak çok hoş bir duygu bunu korumak. Ben bir istediğimiz şey simdi söyleniyor bu depremlerden sonra yüz yıllardır ahşap yapılar hiç bir şey olmuyor, hiç bir şey olmadı şey de gitik gördük ahşaplar inan kopmuş dikmesi kopmuş topraktan salanan bina gördüm hiç bir şey olmamış. Yani bir şey var, bir yapı geleneği var, bir mimari stilin var, bir japon mimarisi veya Taj Mahal diyorsun, buraya geliyorsun Aya Sofya diyorsun ya da Sultanahmet diyorsun ya da bilmem ne sivil mimarlik örneklerini diyorsun. Hepsi bir birinden farklı, farklı kültürlerin seyleri bir toplumun dilini taşıyor bana bir mesaj aktarıyor. Simdi ben o mimari geleneği, yaşam tarzını, çevre ölçütlerini alicam çağdaş değerlendirme ile ve bir birimize aktardıklarımızla zenginleştirecem, yatacağım, devam edecem, bir sonra ki kusağa aktıracağım. Simdi bu ne demek, bütün dünyada aynı tip bina demek değil. Koy çek bir bina simdi Amerika’da mı, Tanzania’da mı, Türkiye’de mi...nerden gelmiş anlamıyorsun standart bir şey çıktı. Eh simdi o zaman niçin koruyoruz? Hiç bir kendi...eh iste Çin! Ne kadar zengin bir şey geleneği vardır! Çok hoştur o binalar! Hindistan! Orta doğu! Hepsinde modernist yapılar ya kesmişiz bıçak gibi kesmişiz o zaman koruma sadece seyredip: “ah ne kadar sık bir oyuncak zamanında bununla oynardı” dönüşmüş. Simdi koruma felsefesini ne kadar korusak bu tarafı da acı. Yani bugünkü yaşam ve mekan oluşumumuza o zengin birikiminin olumlu taraflarını aktarmıyoruz. Bu bütün dünyada geçerli. Ve o süreklilik şey ile simdi seyde deniliyor mesela : koruma bir başka uç bir şey söyleyeyim ben öyle düşünüyorum paylaşmayan çok kişi var tartışıyorum bazen istediğimiz koruma... tabi 18 yy, 19 yyda filan çıktı

aydinlama ile geldi filan eskiden yoktu bilmem ne... eskiden öyle bir sey ihtiyac yoktu ki. Çünkü tarihte bir süreklilik vardi, yani sey de bir süreklilik yapilasmayla, incele iste o ordan etkilenmis Anadolu'da bir yerlesme varmis, türkler gelmis etrafina yerlesmis önce onun benzerini yapmis, sonra o kendi getirdigi gelenegi katmis filan. Bir kesintisizlik var. Aktarma var ve ona bagli bir sey koruyarak gelistirerek ihtiyaclara göre dönüştürerek bir sey var izini sürüyorsun bu tarihe kadar. Simdi modernizm geldigi zaman bicak gibi kesmis zaten modernizmin anlayisi da: fabrikasyon kent reddet filan simdi tabi modernizm anlayisi çok kendini degistirdi ve onu reddediyor korumaciliktan yana ama...bicak gibi kesti. Yani yaratan da o, hani koruma kavrami niye ortaga cikti? Ya ne bilim korumak bir sey varsa eger mesela kadin haklari var erkek haklari diye bir kavram varmi? Yok, çünkü kadin haklari ben hep onu da söylerim kadin haklari hayir katilmiyorum kadin haklari günü kalktigi zaman o zaman kutluycam derim. Bir seye ihtiyac yoksa o varsa onu kutlamin. Simdi benim Türkiye'de türkçe konusmam hakim diye bir sey söz konusu olabilir mi? Ama kürtçe konusma haki tartismasi var, çünkü olmadigi için var yani. Koruma kavrami da öyle. Sen bu süreklilik içinde yasarken koruyalım diye bir sey yok ki koruyor gelistiriyor kesildi bicak gibi. Koruma anlayisi kalkti mütiis tahribat oldu. Haussman'in Paris'e yapmasini düşün Avrupa'da onu yasadi yani. Üçüncü Napoleon'da dümdüz etti seyleri...Italya'da yasananlar Mussolini gibi falan yani. Ondan sonra da sey oldu tabi vay biz ne yaptik oldu. Yani kaldirdi kesti sonra farkina vardi. Bu sefer mutlaka bir anlayis olarak getirilmek vurgulanmak kadin haklari olayi gibi bak örnek en ucunu veriyorum ama bizi ilgilendirdigi için sürekli vurgulanmak zorunda kaldi. Avrupa uyandi, bir kültürel birikimi var Avrupa'nin. Avrupa Amerika degil yani. Onun için onlarda sahiplenme daha sey ve daha çabuk oldu tabi. Ama o sürekliligi yiktik simdi oturtmaya ve yerini korumaya calisiyoruz ama iste bu sana da demin dedigim gibi oyuncak koruma anlayisindan baska bir sey degil. Ama bu disardan öyle degil.

D.O: Heralde asagi yukari sorulara yani ben böyle sorayim ama heralde asagi yukari cevap verdiniz.

Mimar Bayan : Sen söyle oku oku gecelim.

D.O : Planlama müdürlüğü Tarihi Yarimada koruma amacli Nazim plan raporunu hazirladi yani dediginiz gibi. Size göre Planlama müdürlüğü ve Tarihi Cevre koruma müdürlüğünün birlikte calismasi daha dogru olmaz mi?

Mimar Bayan : Yani suriçinin planlamasının söyle bir sey yaptik : planlama süresi suriçinde basından beri 90 tarihidən beri suriçi ile uğraşiyoruz. 95'lerde tekrar bir plan hazırlamaya başladılar. 95'te sit ilan edildikten sonra bir plan iptal edildi. Bu plan iptal edildikten sonra tekrar 97'lerde çalışmalar başladı. Bizi çağırıyorlar. Hep basından beri diyoruz ki: bitmiş bir şeyi önümüze getirip yada biz bir yerden bulup incelemek zorunda bırakmayın. Bir kere çok eksik oluyor. Bana Tarihi Yarımada'yi önüme geliyor, biz üç ayda inceledik her gün plan paftalarını ve eksiktir o inceleme. Şimdi dönüyorum diyorum ki : sen su anlamda su araştırmayı eksik yapmışsın. Dört, bes sene çalıştığın bir şeyi dönüşte tekrar tespitinden dönülür mü yani katılım...

D.O : (sözünü kesiyor) Beraber çalışmıyormusunuz?

Mimar Bayan : Hayır, öyle bir anlayışları yok. Katilimi algılamıyorlar. Şimdi sürece başladığın zaman katılacaksın üniversitelerde ki bütün ile ilgili bilimli, dedeğin gibi kültürle koruma ile ilgili bütün kurumları resmi kurumları kamu kurumlarını üniversitelerin ile bütün suriçinde çalışan büsürü şey var. Uluslar arası ICOMOS'tan başlayarak örgütlerin katılımı var mütiş bir zengin araştırma filan var. Belediye alıyor kadrosunu çoğu da gençlerden oluşmuş hakaten ne kadar yırtınsalar onlar da şey yani bir iki tane de üniversiteden danışman çağırıyor ve bunu yapıyor ve bitiyor, ondan sonra da görüş istiyor. Ya katılım sürecidir diyoruz, bitmiş bir şeye benden görüş istemek değildir, sen beni çağırmasan da askıya planı astığın zaman gidip inceleyip orayı da koru itiraz etme hakkın var. Sen aynen bitmiş bir şeyi getirdiğin zaman o katılım yaptım diyor. İki kere toplantıya çağırıyor, görüşlerini söylüyorsun ve hep bunu söylüyorsun : katılım süreci basından itibaren olan bir şeydir, plan başladığı zaman katarsın, yapılacak hangi araştırmalar gerekli hangi sentezler gerekli hangi eksik var yani hani önce bi ne yapılacak onda bile görüş alacaksın. Ama bunu biz 90'dan beri söylüyoruz büyük şehir belediyesi sehit olarak kullanıyor özellikle. Şimdi çok moda oldu ya katılım, sivil toplum örgütü katılım o kadar moda ki. Sizi ha bire çağırıyorlar bitmiş seylere kararı alınmış seylere ya da bir toplantıya çağırıyorlar iste bizim arkadaşların bu 500 proje olayı vardı. Şimdi diyorsun ya koruma için bilmem kaç proje... 500 ! Bir toplantıya çağırıyor sana 500 projeyi sayıyor ne düşünüyorsun diyor mesela. Projelerin yerini bilmiyorsun ! Anladın mı kavramı bilmem ne olanı bildiğin kadarını filan söylüyorsun sonra diyor ki ben bu kurumların görüşlerini öğrenecektim diyor. Biz katılıyoruz toplantıya hayır diyoruz bu yanlış diyoruz, sonra açıklama yapıyor belediye : biz bu su su kurumların katılımıyla hazırladık. Bir ara dedik ki seylere bant kayıtları alınmayan ve tutanak tutulmayan toplantılara gelmeyecez, çünkü

yalan söylüyorsunuz dedik yani, bunu show olarak kullanıyorsunuz. Ben katılıyorum senin toplantına ama bu bir yanlistir diyorum. Bunu en çok ben yasadım, bire birde yasadım yani hayır dediğimiz seye disarda katilimleri ile hazırlanmıştır diyor. Simdi katılma süreci yok, yani yok bu var derse sadece showmenlik olarak var. Katılamıyorsun.

Simdi bakın biz bir şeyi begenmediğimiz zaman siz bunu kabul etmek zorunda değilsiniz. Yetki sizde, bizim bir yetkimiz yok. Ama insan basında beri katar, bu arada senin bilgisizlikten ve eksik bilgiden dolayı bir sürü uzmandan alamadığın bir bilgiyi alma sansin var. Bizi kulan ! Bütün kurumları kulan ! Ha sonra isine gelmiyorsa o sen bilmem ne göktelen yapmak istiyorsan bir kösesinde... bende hayır diyorsam beni dinlemeyeceksin zaten. Ama o arada öğreneceğin bir şey vardır, seninde isine gelebilir bilgi olarak. Bizi kulanın ! Ne akilsizlik ediyorsunuz diye bile söyledik ! Ya insan kulanır, çağırır, çağırır, çağırır, sonunda planı gene sen yapıyorsun ! Bağrı hiç olmasa bir katkiniz olur yani bir sürü uzman bu konuda araştırma yapan hocalar bilmem neler birikimler seyler var...uluslararası sivil bilmem neler var calisan iste böyle bir sürü. Hepsi bilgi aktarmak istiyor bilmem ne, bunu yani sadece seyde değil olay : görüşleri bize ters anlamında red etmekte değil, bir algılayış bir anlayış meselesi, bir bilinc meselesi, bir mevzuat meselesi. Kulanmayı bile bilmiyor iste, ya adam kulanmayı bile bilmiyorsunuz diyorum toplantılarda söylediğimiz oldu ya. Ha lütfen biz razıyız kulannılmaya, kulan ! Kurumları ama hiç olmasa eksik bir bilgiden dolayı eğer bir bilgi aktara biliyorsak ve o uygulana biliyorsa yüzde bir bir şey olmuş olur.

D.O : Tabi, isine gelmiyor da kullanmıyor zaten.

Mimar Bayan : Isine gelip kullanabileceği bir şey de olabilir.

D.O : Isine neden peki gelmiyor ? Sizinle...

Mimar Bayan : (sözümü kesiyor) Hayır, hayır, hayır o bilinç eksikliği. O duyarlık gerçekten yok bizim toplumumuzda. Yöneticilerde de yok, çok az yöneticide var, çok az yöneticide var yani bu. Biraz tilki ve sey olmak lazım veya onunla uğrasmak istemiyorlar, zaman kaybetmek istemiyorlar belki o zaman kaybı. Böyle bir şey var ama yani gelip gelip dayandığın şey eğer topluluğun koruma açısından biz müttis duyarlı tepkili bir toplum olsak, neticede demokrasi olmasada seçim var bu ülkede tam demokrasi göstermelik seçilmeyiz. Bir belediye başkanı bir gün sunu demisti İzmir büyük şehir belediye başkanıydı Pristina'dan önce ki başkandı yok ondan da bir önceki başkandı Habitat sırasındaydı Habitat II burda yapılmisti. Adam bütün

konagin önünü tarihi meydanı kazıklı yollarla kapatacaktı o da İzmir'in tarihi filan büyük bir tarihi vardı Habitat'a dedi ki kimse ses çıkarmadı hiç bizim ses o kadar haklı ki adam "bakın dedi burası Türkiye seçim ile gelinyor ben seçim ile gelmiş bir belediye başkanım burda vidi vidi ediyorsunuz belli kurumlarda bilmem nerde üç kişi, beş kişi, on kişisiniz filan. Bana dedi İzmir'de bir dilekçe geliyor bana dedi İzmir'de ben o girişime girdiğim zaman anında 20000 tane imza geldi. Ben o yatırımı derhal durdururum dedi. Niye ? Yanlış doğru olayı değil, beni bir daha seçmezler diye dedi. İzmir istediği filan yok siz istiyorsunuz dedi. Varmı dedi ondan sonra da şey yapıyorsunuz dedi". Adam o kadar doğru söylüyorki ! "Ben en azından bir daha seçilmiyeceğim için o kadar büyük o kadari bana yeter dedi" yani. İki milyon üstü yirmi bin tane imza büyük bir tepki var bu yatırımı istemiyor ben kaybederim ben çekilirim, yok ki öyle bir şey dedi". Eh ne oluyor iste iki bin tane yada bin tane yoluyorsun yada belli şeyler tepki gösteriyor o da hiç etkilemiyor ve yahuta bir takım oyunu koruma anlayışında bulamıyorsunuz. Koruma anlayışı diye de belki bir şey yokta o hesaplama o şey kafada yok yani.

D.O : Evet, planlama müdürlüğü ile birlikte de çalışmıyorsunuz tarihi çevre koruma müdürlüğü ile de çalışmıyorsunuz ?

Mimar Bayan : Bunlar şey gibi yani bir süreç olarak birlikte bir projeyi yürütmek diye bir şey yok. Belli safasında çağırıp bir iki toplantıda yani belki incelememiz altı ay alacak bir şeyi suriçi dünya işi ya her bina ayrı bir özel. Bitiyor getiriyor fikrin nedir diye iki dakikada tak tak tak tak slayta projeyi anlatıyor, çok önemlilerini yakaluyorsun. Mesela ulaşım ile ilgili çok ciddi kararlar var. Basından beri onu söylüyoruz sizin bu ulaşım ile ilgili kararlarınız değişmediği sürece suriçini korumanız imkanı yok, istersen bütün kararların harika olsun dedik. Sen Taksim'den Yeni Kapi'ya metro hattı yapıyorsun. Haliç'i de geçerek metroyu Taksim'den Levent'ten istikameti, Taksim'den Yeni Kapi'ya indiriyorsun, bu taraftan gelen bütün şeyleri burdan da tüm geçitleri Yeni Kapi'ya çıkarıyorsun ve Yeni Kapi'yi Anadolu'nun bir istasyonlarından birini yapıyorsun. Ben Yeni Kapi'ya geliyorum, Levent'e gidecem şehir içinden geçiyorum. Yani niye içinden geçsin diyoruz ya ? Taksim'den Levent'ten iniyorsun, suru dışardan dolmuş suru dışında kartlı çeşme dağıtım istasyonu yap. Tüp geçitlede geçiyorsan Yeni Kapi'da belki çok küçük bir istasyon oraya gidene indirir, sende ana dağılımı kartlı çeşmeye, insanlar Taksim'e Levent'e bilmem neye gelmek için suriçinde metrolardan geçmesin. Ve ilk olarak yazıyor ki suriçine geçiş olarak çığnemekten kurtarmak planın esası. Ya içinde ne var buna bir an bir şey yapılmıyor çocuklara plan

yapanlara da sey yapmıyorum bazen tartisirken yah çok yetkili olanlar disindakilere. Iste karar olarak geliyor, alinmis ulastirma kararı olarak alinmis, getirmis önlerine koyunmus. Sen onu izliyorsun. Simdi ana dagilim istasyonunu seyde yapıyor, Sirkeci’de istasyon var. Bilmem ne kadar bina gidecek bürsürü bina var Sirkeci seylerden bir tanesi. Filan yani böyle seyler koruma anlayisin var, bir de planlama ile ulasimi ayirmak gibi bir seyde var, ulasimi nereye götürürsen oraya yerlesir insanlar kardesim bu kadar sey dir istedigim kadar plan yap. Biz plan yapıyoruz, burayi katiyen yerlesmeye verilmeyecek yesil alan diyoruz sonra ordan otoban geciriyoruz ondan sonra kacak yerlesim diye villa yerlestiriyoruz. Bu da öyle. Koruma böyle olması lazim söyle olması lazim diye ilkeler aliyoruz, yapıyoruz, sonra bir sekilde pat diye bir ulasim sistemi istiyorsun bütün Istanbul’u ilgilendiren içinden geciriyorsun eh bütün insanlar içinden geciyor, orasi orasi koruma olanagin kalmiyor. Sey yapmislar ya Haydarpasa bak simdi Haydarpasa nerden cikti, Sirkeci tren istasyonu planli. Simdi Sirkeci tren istasyonunun bir binasini sey yapmis kültürel fonksyon yapmis okay, yaninda ki binayi sey yapmis katli otopark. Ya kardesim Sirkeci meydanı gibi seyin göbeline katli otopark, hani arabayi sokmayacaktin sen ! Sirkeci’de ayrica baska otoparklarda var, sey var Eminönü’de araba sefer devam ediyor mesela. Planda sey var : Eminönü meydanı kesinlikle trafikten arindirilacaktır korunacaktır var. Simdi yani bir sey anlatıyorum : Eminönü Sirkeci meydanini gördün ?

D.O : (onayladi) Biliyorum.

Mimar Bayan : O meydanı arindirilacak bir anlayis arabayi vapura tam getiripte buraya da katli otopark yapar mi diyoruz. Eh Sirkeci baska Eminönü baska, biz Eminönü’nün trafikten arindiriyoruz, Sirkeci’ye trafik girecek diyor. Ya meydan geliyor Sirkeci’ye dayanıyor iste, Eminönü Sirkeci bir meydan gibi, ayri degil ki.

D.O : Ayri degil tabi.

Mimar Bayan : Yani, mütiş sakinçalar iceriyor. Ama simdi hos olmayan bir sey iste sizin yüzünüzden sey oldu anlayisi girecek. O niçin basına kadar dedik düzeltenebilecek kadar düzeltsin biz bununla ugrasmak istemiyoruz ama hiç olmasa planı olsun da demiyoruz. Sen planla tahribat yapacaksın ama benim seyleri söyledik, ulasimi çok vurguluyoruz. Katli otoparkları çok vurguluyoruz. Yapmayın bir de osmanli koruma anlayisini çok vurguluyoruz. Yanlis. Yani onları korumak zorundasın. Ya Sultanahmet, bak simdi sana bir örnek daha vereyim : adliye sarayı. Adliye sarayini seyini biliyormusun, adliye sarayinin altında Byzans

saraylari var. Adliye sarayi yapildi, sonra bir takim seyler cikti, yapildi o, ondan sonra bir ikinci ilave bina yapiliyordu bütün Byzans cikti. Simdi ortaya cikmis duryor. Kos koca saraylar kalintilari cikti ve adliye sarayi durduruldu. Simdi adliye sarayin altinda kos koca Byzans var. Yani ibret alem olsun diye yikilsin o bina diyoruz biz. Hani sey gibi cikarilsin...bina hakaten güzel bina adliye sarayi yani hani gene eser olarak yapı korunacak bir sey ama alti sey. İkinci bina yapılamadi. Simdi adliye idari binalar Istanbul ölceginde hizmet veren idari binalar arindirilsin diyoruz prestij binalar hariç geleneksel mesela vilayet geleneksel tarihten beri idari merkez seyin içindedir, o kalsin, belediye başkanligi sey kalsin, ama saglik müdürlüğü milli eğitim bak bilmem nesi iste tapu kadastro genel müdürlüğü, Istanbul'a hizmet ediyor, binlerce insan cekiyor. Yani bunlari surdisina sey yapıp, ondan sonra etraf korkunç trafik cekiyor mesela adliye sarayi öyledir. Oh, bürolar bilmem neler mütis bir yapılmaya sebep oluyor, bastirma oluyor, etrafında seyar satıcısından bilmem köftecisine...mütis bir baski yaratıyor. Adliye sarayini önermisler sehir disina transfer edilecek Istanbul disina. Tamam dogru bir karar yani surdisinda uygun bir yere transfer edilecek. Yerini “kalintiyi taramis” lejandi var, bir lejand. Yani arkeolojik kalinti üzerine o parselin kenarlarından onar metre çizgi çekerek yapı yaklasma siniri çizmiş ve üzerine yeni bina sey getiriyor, bu alan kültürel amacla kulanacak. Adliyenin ikinci binasi yapılamadi, onun üzerine yeni bir infaat haki verilir mi, Byzans var altinda. Yani sana aklima gelen örnekleri veriyorum, çok inceledigim için. Cildiriyorsun. Bu plani burda incelerken arada sesim yükseliyordu. Banta aliyorsun ama komik seyler de söylüyeyim. “Olmaz bu kadar Allah kahretsin ! “ “Yildiz hanim ne oldu ?” Yani böyle bir kararı görüyorum yani. Çünkü alta Byzans varya ! Bu bu sey degil planda degil.

D.O : Bu kararı Planlama müdürlüğümü veriyor Istanbul'da ?

Mimar Bayan : Eh tabi Istanbul'un plani böyle, Istanbul'un seysi. Ben sana onlari vereyim. Ben sana suriçi ile ilgili seyimizi vereyim belki koruma ilgili seyinde kulanirsin. Orda görüşlerimiz çok detayli yaziyor. Koruma ve suriçi ile ilgili koruma özellikle, ki onda eminim bir çok eksik gene var, çünkü bir tanesi 75 pafta bir tanesi 35 pafta 1/1000. Üç ay yakaladigimizi yakaladik, en azindan genel sey olarak hani o kararlardan genel süzme bir sey yakaliyabildik.

D.O : Peki, koruma kurulu ile birlikte calisiyormusunuz ?

Mimar Bayan : Eh simdi koruma kurulu ile birlikte bu iste calistik ama bizde koruma kurulari çok politik kurular, çünkü üstten geldigin zaman hangi iktidar gelirse kendi adamini tahin ediyor. Kurulda bir iktidar geliyor, eski kuruldaki isi pat diye görevden alıyor. O kadar çok davasi var ki kurul üyelerinin. Çok iyi kurul üyeleri de vardir. Davasi tekrar danistay kariyyla verilen üyelerimiz vardir. Bazi kültür bakanlari konunun uzmani oldugu için daha tarafsiz davraniyor bazilari da davranmıyor. Mesela kurul yapilari çok degisiyor. Bu bir numarali kurul onlar bizi toplantiyada cagirdilar kurula özel yazismalarimiz oldu, iyi iliskilerimiz var. Bizim raporumuzu bekletiler, konustuk, yoluyoruz, memnun oldular ve biz pafta pafta inceliyoruz filan onlari yardim olsun incelerken diye çünkü sey kültür bakanliginin ve kurularin kadrolarida çok az. Yani onlar da büyük yük altında. Simdi koca Istanbul'da üç tane kurul var. Yetistiremiyorlar, binlerce sey geliyor yani düşün bina bazinda geliyor suriçinden tek tek tek binalar geliyor hepsi ordan geciyor aylarca sürüyor altından kalkamiyorlar. Yani kurumlarin yapisi bu o yükü kaldiracak seyde degil ve kurul ayrica politik dönüyor çünkü kurularin çok kötü kararlar var. Bizim dava actigimiz çok kurul kararı var tesciler düşürecek çok kurul kararı var. Mesela sey diye kurula gidiyor tescil kontrolü için eski eser degildir diye tescilini düşürüyor öyle kurular da gelip gecti. Yani kurular çok politik atamaları da çok politik hükümet tarafından kültür bakanligi tarafından yapiliyor. Yani dönem dönem çok iyi calisan kurular da var onlar bir süre sonra mutlaka dagiliyor.

D.O : Peki bu dönem nasıl ?

Mimar Bayan : Simdi bu dönem bizim bir numarali kurulda degisiklikler yapildi bir süre dört kisi ile calisti bir kisi alinmisti davaliydi dört kisi ile calistilar iki tanesi büyük sehir belediyesinden. Yani bir tanesi mesela orda danismandi bir projeyi orda karsilaması gereken sonra bir baktik ki turizm bakanligi seye almış kurul toplantısına gittik karsimize o cikti belediye adına geldi sandim ki hayir kurul adına tahin olmuş belediyenin danismaniydi. Öbürü zaten belediyenin görevlendirdigi iki iki bir dengeleri var iki tanede üniversite öğretim görevlisi var. Simdi bir tanesi gitti geldi besinci kisi o mu basliyacak öbürü mü kurum çok dengesiz kendi icerisinde çok huzursuz yani...

D.O : Yani insani iliskiler.

Mimar Bayan : Evet, evet, öylede bir yapisi var. O niçin de nasıl kuruldan karar cikacak bilmiyorum.

D.O : Bu soruya cevap verdiniz. Eski sehir dokusu ile ilgili planlama projelerinde size de danisiliyor mu ? Danisilmasini ister misiniz ?

Mimar Bayan : Tabi.

D.O : Ama danisilmiyor ?

Mimar Bayan : Yah çok sey yani bu konularla biz çok ilgileniyoruz iste kent sorunlari cevre sorunlari ulasimdan basliyerek planlama seyleri koruma seyleri yasalar cikan yasalar konusunda o kadar calisiyoruz ki zamaninda hazirlik calismasinda fikirlerimiz alinsin diye sürekli söylüyoruz. Ister dinle ister dinleme hazirlik safasinda al ben habire cikan yasayi yakalayip görüs yaziyorum. Burda insanlar calisiyor uzmanlar calisiyor ve o enerji hiç bir sekilde kulanilmiyor ! Ha bana kisisel olarak konplex geldi artik hayatimda ne yaptim diye sorunuyorum ben kisisel bir sey söylüyoruz. Bir sürü sey yapıyorum ama bir tanesi ise yarasin yani ! Görüs aliniyor alinmiyor degil ama iste böyle görüs alınmasi sey kulanilmayan cogu kez kulanilmayan ! Çok az etkili olabildigin ve yahot etkili olamiyacagin bir sürecin icinde bes saat sokulup cikarabildigin bir sey. Yani beni Istanbul'un nazim planin yapilma toplantisina üç saat cagirirsan ben hiç bir sey söyliyemem. Istanbul'u sen yani bir ülkeyi nerdeyse büyüklüğünde bir sey planliyorsun ha bu basindan nasil planacaktan basliyan bir seydir. Bu yapilmiyor ama, o nicinde göstermelik bir sey olan baska bir sey degil. Katki verme sansin çok olmuyor.

D.O : Planlama projelerinde mahallede ki ve yahot sehir dokusunda ki sakinlerinin danisilmasini dogru bulur musunuz ?

Mimar Bayan : O çok sey bir konu. O konuda biraz... tamam mimarlar odasinin görüsü diye algilama o da benim görüsüm diye algila, genel teori olarak halkin katilimi çok dogru bir slogan. Ama ben planlama olarak bir yerde planlama yaparken belediye baskani halk katilimiyla planlama isterken benim ben calistigim kurum yapıyordu planlamasini orda calisiyordum belediye baskani gelip özellikle benim yapmami istiyerek benim görevimide o vermisti oda ile bir iliskisi olan bir baskandi, demokrat bir baskandi. Ordan taniyorduk. Ben Eti Bankasinda calisiyordum, devletin planlama kuruludur belediyeden isterlerse beni Eti Bankasi belediyenin kollarini dagitir hani devletten aldiklari var ya vergiler bankaya gider

banka dagitir. Belediyeler bankasiydi eski ismi. Bir alt yapı hizmetleri eger istiyorlarsa muracaat ederler her türlü birimi vardır elektrigini suyunu alt yapisini kanalizasyonu planlari yapan seyleri vardır. Böyle bir kurumda çalışıyorduk o kurumda geldi ve onunla demokratik bir planlama yapcaz. Ben en sonunda gitim dedimki “Baskan halk katilimli plan istemiyorum, halk katilimsiz plan istiyorum yoksa yapmiyacam.” Simdi konu seydi Catalca tarafında. Mütiş bir arsa, değer yükselme söz konusuydu. Köylerden millet bilmem yüksek seylerle sey aliyordu İstanbul’un seygi gibi hafta sonu günlerindeki gibi. Yani üç tane köy vardı orda, yani kazaydı içi üç tane köy büyük bir alandı çok büyük bir alandı. Biz seyde toplantılar yaptık köylerde muhtarlıklarda toplantı yaptık anketler dagatik kahvelerde toplantılar yaptık !

D.O : (gülerek) Türk kahveleri ?

Mimar Bayan : Evet, evet. Erkeklerin gitigi kahvelerde toplantı yaptık. Simdi mesela bir kahveye gittik dediler ki : “Bize süre verin”. Ama orda bes katli apartman yapılmisti köyde. Yanında villalar yapılmaya başlanmisti. Tarım yapan insan bırakıp arsasini satmaya başlamisti. Ha bir kere sey ilçe bazında anlatayım sana : ilçe bazında örgütlenme...

D.O : (sözünü kesiyor) Nerdeydi ? Nerdeydi ?

Mimar Bayan : Catalca.

D.O : Catalca.

Mimar Bayan : İstanbul / Catalca. Catalca ilçesi var. Çok eski bir yerleşme zaten, ilçe içinde kim katılacak bir kurum lazım. Kurumlar bi onlar ortaya kalktı : arsa komisyonculari derneği, bir de söferler derneği vardı, bir de seyler oraya nüfus gelsin çok istiyorlar esnaflar, esnaflar seygi vardı, bakalar bir tanesi bir tane halk hiç örgütlenmesi yoktu. Karsimiza onlar geldi ! Onlar acilsin istiyorlar. Tamam mi ? Yani havzada içme suyu tarım alanlarında...Köyden anketin bir tanesi geldi çok talep alan esas girişimde çevre yolu bağlantısından sonra çok yakın bir köyde. Sonuc ne biliyormusun ? Bize dediler ki : “Bizi iki sene rahat bırakın, plan filan yapmayın ondan sonra ne isterseniz yapın.” “Niye ?” Dalga gectiler bizle. Bak halkın muhtari filan var köy kahvesinde iki sene içinde biz bütün bunları satarız ikinci konutlar yapılır. Para kazanır. Arsalar değerleniyor. Ordan o kadar çıktı. Köyün bir tanesinden muhtar

hata kadınlar toplantıya gelmedilerde ben onlarla mevlut mü ne yapıyorlarmış onların yanına toplantıya gitim kadınlardan görüş almak için onlar hiç bir şey söylemedi. Erkeklerle konuştuk, muhtarla konuştuk bilmem ne konuştuk. Köy iki katlı geleneksel evleri korunmuş bir köy tam çevre yoluna yakın değil. Ne istediler biliyor musun ? İteklerini söylediler. Dört kat istiyoruz dediler. Ya iki katlı geleneksel evlerle çok güzel bir doku var. Dört katlı binayı ne yapacaksın sen ? Dört kat yapacak. Ya bizim karşılaştığımız olayda hata dedim ki belediye başkanına “Burda çevreye duyarlı insanlarda vardır eğer Catalca’da Catalca’yi koruma derneği filan ismi ile bir dernek örgütlüye biliyorsan karşında arsası olmayan arsanın hesabını yapmayan bilmem neyin hesabını yapmayan duyarlı, gerçekten burası içme suları tarım alanları geleneksel eski dokusunda olan bir şey yerleşmesi. Eski dokuyu dolasıyorum evlerini mi koruyorsun diye kavga çıkıyordu. Bir de öyle bir şey var. Onunla karşılaştım mesela. Bunları koru ! Türkiye’de de onuda isaretleyince yardım edenler evlerini niye koruyorsun onları biz nasıl atmıştık. Ne alagâka dedim. Ah dedim ki koruma ondan sonra böyle bir katılım koruması yapmıyorum.

D.O : Anladım.

Mimar Bayan : Yah böyle bir gerçekte var tabii bu şey yatsımiyor. Yani eğer...

D.O : (sözünü kesiyorum) Peki bu insanlar nasıl bilinçlenecek ? Ben onu anlamıyorum, yani sizi de anlıyorum ama o zaman katılım istemeyince...

Mimar Bayan : (sözümü kesiyor) Bu bir kültür olayı. Aslında eğitim artık teorilisti. Yani eğitim faktörlerden sadece biri. Bütün bunların yapan insanların çoğu çıkarı olduğu zaman yüksek eğitilmiş bakma. O anlamda söylemiyorum yani. Ama bak Türkiye’de bir gerçek var, Avrupa’da bu yok. Biz de arsadan korkunç kazanılıyor gayrimenkulden. Bizim bir tarihsel rakamlar vardı, şu anda şimdi ben bilmiyecem. Bir ara ilgilendiğimiz zaman onları çıkarıp değerlendirmiştik bütün yayınlardan filan da gayri sayfi milli hasıla yüzde kırkı rantı kentin arsa rantından sağlanan bir ülkesin. Şimdi Avrupa’da bir sürü yerde şey var yani rantın şeyin dönüyor karşılığı değerini alıyor senden yani Hollanda’da ne bilim iste biliyorum bütün kamu arsaları kiralık evler bile belediyenin kiralık evleri kiralık ev bile veriyor. Yani şimdi şey de Avrupa’da 18 yy filan mütiş bir şey yaşanmış iste ilk önce İngiltere’de sanayileşme yapılırken kent mahf olmuş bilmem ne olmuş ama bir süre sonra gerçekten sermaye birikimin engellediğini farketmiş büyük sermaye şeyi onun lehine bu. O niçin de gerçekten 19 yy

sonunda 20'inci yy baslarında filan bir sürü yasayla arsa rantinin esas sey kaynagi olmasi engelenmis sanayilesmek için sanayi yaptirilmesi lazim ama biz de sanayilesmeyi sagliyamiyor biz de Koç'lar Saban'cilar bile toplu konut yapmaya basladi. Eh Koç en büyük sey. Yani sermaye birikimin engeledigi için yani kapitalizmin ana sekli gercek klasik kapitalizmde toprak rantina degil paranin o adamlara degil birikimin sermaye olarak dönmesi lazim. Biz de ki gibi ülkeler klasik kapitalizmde degil yani kapitalizmde degiliz bir kere. O niçin herkes için büyük gelir getiriyor iste köyde ki adam onu satigin zaman dört kat yaptigin zaman yani ikinci konut müti İstanbul'a yakin degerlendigi zaman bin olan yere yüz oluyor. Sen yani para ekonomik para kazanma seyini düşünüyor. Eger arsa sana bu ranti getirmese yada getirilen bir bir bicimde dönüyor olsa kamuya o zaman öyle düşünmiyecek zaten. Simdi Avrupa'ile sey farkimiz o. Konut politikalarinda, arsa politikalarinda bir farklılik var. Biz de müti bir gelir kaynaklardan bir tanesi. Arsayi aliyorsun, üzerine yapıyorsun sey imar plani cikariyorsun birken yüz yapıyorsun degerini tabi o hiç hukuka uymadan cikabiliyor birken yüz olan bir deger. Ya arsa payi bir vermissin yüz olarak geri aliyorsun köseyi dönüyorsun sadece bu isten. Simdi bu sey de yoktur Fransa'da yoktur yani, yoktur yani. Bu arsa politikasından kaynaklanan, arsa politikasından ve sehirlesme politikasından yada politikasizligından kaynaklanan bir sey. Kalkiyorsun buraya geliyorsun tabi onu tamam yani onu bilinc dedigin zaman bilincli insanin tercihi öyle oluyor. Mesela sey çok yasiyorsun biliyormusun ben plan yaparken çok yasadim. Halkla konusuyorsun mesela anketler yapıyorsun gidiyorsun "eh ne istiyorsun diyorsun planda filan bak yesil olsun mu ? Ah evet yesilimizde yoktu okulumuz orasi çocuk bilmem ne olsun." Kendi yaninda bir tarlasi varsa veya bilmem nesi tercih yapacaz "burayi yapsak sizin ? ah orasi..." yani kendisi yapmaz ama o kente de yesil olsun onun farkinda aslında. Hem omurdaniyor "burda yesil kalmadi" hem de kendi alaninin bir santimini vermek istemiyor. Eh devletin de degil. Eh bir de sey var, arsa politikasi ile çok ugrastik senelerce. Hem arsa politikasi sorunundan kaynaklandigi biraz söyledik ama arsa politikasi olarakta mesela hazine arazileri kamu arazileri yirmi sene önce de otuz sene önce de kent içindekiler sosyal donati alanlarinin ihtiyacini karsilamaya yetmiyordu. Kamulastirma gerekiyordu kaynak sorunundan ondan yapilamiyordu filan iyi niyetli belediyeler bile yapamiyordu bunu. Ama biz onlar yetersiz kent topraklari kamunun mali olur anca öyle bicimlenebilir. Eger kisinin özel seyine hizmet etigi sürece gelir kazanmasina bunun yolunu sey yapamazsin. Avrupa'da öyle cevirmek orda da o olacak yani neticede dönecek. Ya onu çözmek lazim diyorduk ama simdi kamu arazileri satiliyor sürekli kamu arazilerin satisi günemde elde kamu arazisi kalmadi bile. Biz elden cikariyoruz bide yani sey özel ya bu politika arsa politikasından temelde kaynaklanan bir sey.

D.O : Peki, CEKUL gibi sivil toplum kuruslar hakinda ne dsnyorsunuz ?

Mimar Bayan : (sözünü kesiyor) Cok olumlu bir sey tabi.

D.O : (sözünü kesiyor) Koç holding falan onlarin hani koruma calismalariyla ilgili ?

Mimar Bayan : Vallahi seyle ilgili...(sst)

D.O : Yada o Türkiye Turing Otomobil kurumuyla ilgili ?

Mimar Bayan : Yani simdi sivil toplum örgütleri ile ilgili sey...sivil toplum örgütleri dedigimiz zaman iste 15 sene önce 20 sene önce yeni yeni sivil toplum örgütleri ortaya cikmaya basladigi zaman mtis bir seyle karsilandi ! Yani kavram kargasasi yasaniyor yada Türkiye'de dnyadada öyle : bazi kavramlarin içi bosaltiliyor. Simdi Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin katilimiyla bir sey yapıyorsun yapilsin derken ben tedirgin oluyorum cnk sivil toplum örgütleri olarak karsima cikan örgütler sermaye ile is birligi yapan. Örgüt kurmak çok kolay cnk hkmetin politikalarini destekliyen bilmem ne brsr kurum oluyor. Ve hkmetler ve yahota seylerde onlari cagiriyorlar. Mesela biz bilgi seyi Koç olayinda yasadik. Koç niversitesi orman arazin içine niversite yapma seyi cikarmis. Ya orman içine yapmasin. Niye hazine arazisin Koç orman niversite tamam çok gzelde yapsin vakif niversitesi niye orman diye çok ugrastik ve mücadele etik. Bak simdi Istanbul'un kuzey alanlarinda o dogal korumali alanlar aklima geliyor iste ormanlar orda içme sulari filan var bütün yasam kaynaklari Istanbul'un kuzeyinde. O alanlari korumak için dogal sit ilan edildi kurul tarafindan. Kati o ? 95-96 filan yillaridir yani. Ay çok sevindik tabi. Yani doga koruncak filan cnk kacak yapilasma var villalar var parcacil planlarla özel izinli yani Koç'un toplu konut bilmem ne projesi ordaydi yani. Cok sevindik, büyük sehir belediyesi iptal için dava acti. Ya belediyenin orayi korumak görevidir yasam kaynagi ya ormanin orda bilmem neyin orda. Belediye dava aciyor iptal etmek için karari.

D.O : Neden ?

Mimar Bayan : Cnk orda yapılanma yapmak istiyor adam ! Baskilar var, planlar yapiliyor yani politik bir takim yani politik cikar iliskilerini burda ekonomik cikar iliskiler bizde biraz i içe gecmis durumda.

D.O : Yani asagi yukari sizin dediklerinizi tahmin ediyordum ama (gölerek) sizi görmekte faydali oldu benim için. »

2- Entretien avec Günseli Albay (directrice du conseil de protection des biens culturels et naturels) (07/09/04)

D.O : « Koruma hakkında ve Türkiye'deki koruma politikaları hakkındaki görüşünüzü öğrenmek istiyorum.

G.A : Simdi dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi bizde de neye göre eski eserleri değerlendiriyoruz koruyoruz kolyoruz : yasa, yönetmenlik ve ilke kararlarına göre. Türkiye'de bu yetki bu is Kültür ve Turizm Bakanligina bagli koruma kurularında toplanmis. Türkiye'de yirmi tane koruma kurulu var. Bunların üç tanesi de İstanbul'da bölge bölgeye ayrılmis : bir tanesi Bogaz ve Adalara bakıyor 3. nolu kurul, Kadıköy Büyük cekmece, Küçük cekmece ve sayre...daha dis bölgelere bakan 2. nolu kurul, bir de kentin eski kentin göbegine bakan Tarihi Yarimada dedigimiz yere bakan Fatih, Eminönü, Beyoglu, Sisli, Eyup, Bakirköy, Zeytinburnu, Bagcilar, Esenler, Kagithane falan...on iki ilçeden bir bölge olusan bizim bölgemiz İstanbul 1. nolu koruma kurulu. Bunların biraz yapılanmasını biraz anlatayim.

Bir kurul seyimiz var bölümümüz bir de kurulun yazisma islerini gündemi ve sayre yapan sekreteryaya bir bölümü var o da burasi. Raporterler var, müdür var, alta kalemde calisan elemanlar var. Bir evrak gelir, ben havale ederim, dosyanın öncesi varsa onunla birlesir ve bir raporere havale edilir burda. Raporter arkadasim o konuyu inceler, raporunu yazar ve o rapor genelde akademik fikri olan hocalardan olusan koruma kuruluna anlatilir.

(Telefon caliyor, bant kayidi kapatiliyor)

Eskiden yasamızda bir çok kısa bir süre önce bir degisiklik oldu eski yasasi 2863 bir degisiklik oldu. Eskiden kurular, her kurulun bakanligın atadigi bes tane asil üyesi vardi : bunların iki tanesi YOK temsilcisi üniversitelerden, üç tanesi de bakanlik temsilcisi gene üniversiteli olabiliyordu ama direk bakanın kendi seçimi oluyordu digerleri YOK'e soryordu YOK'ten gelen isimler arasından seçiyorlardı. Bes tane asil üye, farklı temsilciler vardi bunlar hangi ilçe görüsülüyorsa o belediyenin temsilcisi geliyordu mesela Eminönü görüsülüyorsa Eminönü belediyesinden bir temsilci geliyordu. Arti vakif konusu ise vakif temsilci yoluyor, temsilci katiliyor, bayindirliğı ilgilendiren bir konusu ise bayindirlik bölge müdürlüğünden temsilci cagrilıyor veya orman bakanligını ilgilendiren bir seyse orman bölge müdürlüğünden temsilci cagrilıyor. Simdi üye sayisi yeni yasa ile yediye çıkarildi. Gene o aynı bes üye var, bir hükükçu üye ilave oldu ayrıca bir tane daha üye iste mimar, sehir plancisi veya sey arkeolog sey sanat tarihçisi bir üye daha tanisildi. Üyelerin dedigim gibi meslekleri mimar,

sehir plancisi, arkeolog veya sanat tarihçisi ve... hukukçu üye oluyor daha yeni oldu daha henüz hukukçu üye gelmedi.

D.O : Üye ne demek ? Yani...(sözümü kesiyor)

G.A : Kurul üyesi. Akademik bir kurul var. Bu hazırlanan raporlar demin söyledim ya raporların hazırladığı raporlar yeni bir proje yapıldıktan sonra kurula anlatılıyor kurulda o binala ilgili veya o planla ilgili karar veriyor.

D.O : Kararları veren... (sözümü kesiyor)

G.A : Evet, o kurul, o kurul, o kurul. Ben değil. Benim içerde imza yetkim yok. Ben buranın müdürüyüm : gündemi yaparım, kurulda görülecek konuların gündemini ben yaparım içerde bunlar bunlar görülecek diye, karar dağıtımları benim imzam odaklı ama asıl kararı verecek olan orijinal karara imza atacak olan içerde toplanan kurul üyeleri hocalardır. Bir, ikinci bir şey... Gel. Kapat! (biri büroya giriyor, bant kayıdı kapatılıyor)

Şimdi bizim görevlerimizin arasında envanter çalışmalarını yapmak, yani eski eser binalarını tespit etmek hangisi eski hangisi değil. Artık kurula gelen proje relöve-restorasyon projelerini onaylamak artık koruma amaçlı imar planlarını onaylamak kurul görevleri arasında. Bir alanın, bir bölgenin sit alanı olup olmadığına karar vermek sit alanı ilan etmek gibi görevleri var, bunlar yasada belirlenmiş dediğim gibi zaten kararlar ve buranın çalışma yasa, yönetmenlik ve ilke kararları ve genel genel doğrultusunda oluyor. Binaların sevine gelince mesela onarımlarda da iste uç : bakım, basit onarım, esaslı onarım diye üçe ayrılıyor. Bakımda boya badana ve çatı tamiri yapacaksa ona biz müdürlük olarak yetkiliyiz imzalayıp verebiliyoruz fakat...daha başka bir şey ahsaplarını değiştirecekse pencerelerini değiştirecekse onun için kurula gelmesi gerekiyor. Ayrıca daha esaslı onarım yapacaksa duvar kaldıracaksa arada ilave yapacaksa falan o zaman proje gerekiyor relöve-restorasyon gene kurula geliyor. Binaların onarımı bu şekilde oluyor. Fakat şimdi bu yeni yasada basit onarımlar yani iste bu projersiz olabilen onarımları eski eser bürosu kuran belediyelere verilecek. Atıyorum Fatih belediyesi eski eser bürosu kurdu onlar o izini gene buranın kontrolünde denetiminde o izini verebilecekler böyle bir değişiklik yapıldı yapılan değişikliklerden birisi bu.

D.O : Bütün belediyelerde mi var ?

G.A : Kurulacak daha kuran belediyeye verecek eger Eminönü belediyesi kuramamissa Eminönü belediyesi veremiyecek ona biz verecez.

D.O : Belediye isterse kuryor büroyu istemiyorsa... (sözümü kesiyor)

G.A : Kurabilirse evet. Böyle bir sey.

D.O : Ama daha kurulmadi. O yeni yasa.

G.A : Hayir, yeni yasa, çok yeni daha evet.

D.O : Peki sizin yetkiniz nasıl olacak ?

G.A : Bizim denetimimiz altında tabi ki yani. Simdi bir de bunu söyleyeyim eski eser...kuruların kararları yani kurul kararı yasa gibidir. Kanun gibidir. Ya o kanun nasıl degistiremezse gene kanun kanun degistirirse nasıl kurul kararları da öyle. Kurul kararları sadece kurul kendisi degistirebilir ve yahota idari mahkemeler o kararı durdurur. Degistiremez. Degistirme yetkisi yok. Durdurur. Kurul tekrar yeni bir karar almak zorunda kalir çünkü yargi hukuk herseyin üstünde. Baska hiçbir sey kurul kararları üstünde degil. Gene yasamızda ve yönetmenlikde olduğu gibi kamu kurul kuruluşlar özel kişiler ve hata belediyeler dahil kurul kararlarına uymak zorundadırlar. Kurul kararına haykiri hareket edenler için eski eser yasasına haykiri hareket edenler için kurul savciliga suç görüşünde bulunabilir ve ağır cezayla yarginalir. İki yıldan bes yıla kadar, üç yıldan bes yıla kadar. Ağır hapis cezasıyla yargilaniyor. Baska öğrenmek istedigini bir sey ?

D.O : Tarihi Yarimadayla ilgili bir koruma plani var ya... (sözümü kesiyor)

G.A : Tamam. Tarihi Yarimada 1995'te sit alanı ilan edildi. Ve bir yer sit alanı ilan edildi vakit o da gene yasada var bir yıl içerisinde bir ay içerisinde gecit dönemi yapılmasın kosularını belirler kurul plan yapılana kadar bir yıl içerisinde belediyeler planı yapar der. Fakat bir yıl içerisinde belediyeler planı yapamadı. Degil bir yıl on yıl sonra falan buraya gelebildi ancak. Tamam. Tarihi Yarimadada çok önemli bir yer. Dünyada o kadar büyük planı yapılması gereken bir yer yok. O bakımdan da doğru ama on yıl da sürmezdi heralde. Her neyse gene sonuçta geldi bir plan geldi. 1/5000'likleri geldi 1/1000'likleri geldi, 1/1000'likleri

daha çok yeni geldi. Kurulca inceleniyor. Önce raporlerce inceleniyor, pafta pafta bölge bölge arazide inceliyorlar, eski eserlere yapılara bakıyorlar. Bizim arşivimizdeki bütün parsel parsel onların dosyaları çıkarılıyor inceleniyor, incelemelerden sonra parça parça parti parti kurula giriyor, kurulda inceleniyor. Şu anda inceleme aşamasında. Henüz sonuçlanmadı.

D.O : Raporlar inceliyor şu anda. (sözümü kesiyor)

G.A : İnceliyor. Kurulda inceliyor bir de. İnceledikleri paftaları kurula sunuyorlar.

D.O : Peki, o raporların öz mesleği şey (sözümü kesiyor)

G.A : Mimar, şehir plancısı, arkeolog, harita mühendisi, sanat tarihçi çeşitli meslekten arkadaşlar var. Evet.

D.O : Peki mesela bir kurulda kaç rapor var ?

G.A : Raporlar. O hiç belli değil. Şu anda bizim on tane raporümüz var. Az. Az.

D.O : Değişiyor mu ?

G.A : Değişebilir. Keske artsa, artabilir, artsin diye bekliyoruz.

D.O : Peki size göre UNESCO iki yıl içerisinde başlasın o planın başlamasını istiyor. Size göre iki yıl içerisinde başlanabilir mi ?

G.A : Başlar.

D.O : Siz onu okudunuz mu ?

G.A : Eh tabii ki, burada inceleniyor.

D.O : Olumlu mu ? (Cep telefonu çalışıyor, bant kaydı kapatılıyor)

G.A : Bir laf vardır, en kötü plan bile plansızlıktan iyidir diye tamam mı ? Plan kötü değil tabii ki bir defa şimdiye kadar Türkiye’de yapılmamış bir araştırma yapılmış yapılmamış bir envanter çalışması yapılmış gayet başarılılar. Eh planda tabii ki kurulunda yapılmasını istenen değişiklikler olacaktır sonuçta onlar hocalarımız bu işe emeklerini vermiş insanlar bir takım düzeltmeler isteyecekler isteyebilirler bu da çok normaldir. Niye görüşülüyor tartışılıyor ? Bu düzeltilecekler varsa düzeltilsin diye.

D.O : Siz o planı nasıl ... (sözümü kesiyor)

G.A : Söylediğim gibi yani bak en kötü plan bile plansızlıktan iyidir. Bana göre düzgün yerleri de var ama düzeltilmesi gereken yerleri de var. Hani hepsi kötü aman gitsin diye bir şey yok. Düzeltilmesi gereken yerleri var, düzeltilip geldiğinde onaylanır.

D.O : Size göre su anda uygulanan projeler yeterli mi Tarihi Yarımada’da yada İstanbul çapında ?

G.A : Ne açıdan ?

D.O : Yani Türkiye’deki yani İstanbul’daki koruma politikalarını siz yani kişisel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz ?

G.A : Şimdi böyle bir şey var. Çok kötü projeler geliyor buraya yani bu biraz mimarından kaynaklanıyor. Bu bir eğitim meselesidir. Korumacılık eğitim meselesidir. Ben hep ona inanırım. Yirmi bir senedir ben burada çalışıyorum yirmi bir senem bitiyor beş senedir de müdürüm. Hep ona inandım ben : korumacılık eğitim, para ve plan işidir diye. İnsanları eğitmek lazım bu konuda ilk okulardan başlayıp, bu konularla ilgili ders koymak lazım ve öğretmek lazım veya ödevler vermek lazım. Çocuk yaşta bunları asılamamız öğretmemiz lazım ki kendi kültür çünkü bu kültür mirasımız. Biz bunu devre alıp en güzel biçimde bizden sonra ki kusaklara devretmek zorundayız. Bu işte ilk basta eğitimle olur bunun bir miras olduğunu sadece bizim değil bütün dünyanın mali olduğunu öğretmemiz lazım. İkincisi plan işidir plansız hiçbir şey olmaz. Planlıyacaksınız plan çerçevesinde hareket edeceksiniz. Artı sadece plan yapmakla da olmaz. O planı onaylandıktan sonra arkadan eylem planı gelir yani o planı nasıl uygulayacaksınız hayata geçireceksiniz en önemlisi odur aksi taktir de plan kağıt üzerinde kalır. O eylem dönüşüm olayını nasıl yapılacak nasıl başlatılacak onu çok iyi

organize etmek ve gerçekleştirmek lazım ikincisi bu. Üçüncüsü para tabi yani bugün bir binanın relöve-restorasyon çok büyük paralara ciziliyor. İnsan kredi sisteminin işletilmesi lazım devletin bir takım ki yeni yasada o var bunların hepsi düzeltildi yeni bir takım imkanlar sağlıyor tamamen uygulamaya geçtiğinde daha iyi şeyler olacaktır diye ümit ediyorum. Çok kötü projeler geliyor dediğim gibi belki buna da bir kısıtlama getirmek lazım yani her önüne gelen mimar bu bir uzmanlık işidir restoratör mimarlar yapmalı diye düşünüyorum ben. Çok kötü çizimler geliyor inanılmaz kötü projeler geliyor onun içinde kötü uygulamalar çıkabiliyor. (Telefon çalıyor, bant kayıdı kapatılıyor)

D.O : Tarihi Yarımada'da o plan haricinde başka projeleriniz var mı Tarihi Yarımada'yla ilgili?

G.A : Büyükşehirin. Yani burası proje yapmaz burası kurul karar organidir gelen projeleri onaylayan karar veren organdır. Yani belediyeden falan çeşitli projeler geliyor tabi ama onunda planla birlikte bakıyoruz sonuçta oranin tamamına ait yapılmış bir plan var. Bu plan onaylandıktan sonra alt ölçekte kentsel tasarım bölgeleri olacak bölge bölge onlarda bütün bu detaylar çözümlenecek tabi ki.

D.O : Hangi kriterleri ve prensipleri göz önüne alarak projelerinizi seçiyorsunuz ya da öncelik veriyorsunuz ?

G.A : İlke kararların belirlediği onlar çok uzun onların sana fotokopisini veririm. İlke kararlarımız var bizim yüksek kurulun almış olduğu onlara göre değerlendiriyoruz.

D.O : Mesela ?

G.A : Yani orda yazıyor ya relöveler su seyde olacak iste plan bir defa bir hem relöve-restorasyon plan kesim en az iki kesim ve cephe görünüşleri olacak bunları soruyorsan detaylar çizilecek bir bölüm birden iste besten yirmiye kadar. Böyle bir takım şeyler var onların fotokopilerini sana veririm ben.

D.O : Tarihi çevre koruma müdürlüğü ile birlikte çalışıyormusunuz ?

G.A : Tarihi çevre koruma müdürlüğünün yapmış olduğu projelerde onay için buraya geliyor burdan onaylanıyor.

D.O : CEKUL gibi sivil toplum kuruslar hakinda ne dsnyorsunuz ? Yada Türkiye Turing Otomobil yani korumayla ilgili ugrasan ?

G.A : Sivil toplum kuruluslarinin daha çok katkisi olması gerektiğine inanıyorum çünki korumacılık adına iyi seyler yapmaya calisiyorlar daha daha çok katilmalari gerektiğine inanıyorum.

D.O : Istanbul'un deęisik semtlerinde eski mimari koruma sivil toplum kuruslari var mi ?

G.A : Sey Istanbul derneği diye bir dernek var ismini dymssunuzdur belki öyle bölge olarak Cihangir gzelestirme derneği var baska su anda aklıma gelmiyor yani Bogaz'da falan var mi dir bilmiyorum çünkü benim blgem değil var dir heralde.

D.O : Planlama projelerinde (Telefon caliyor, bant kayidi kapatiliyor) Size göre planlama projelerinde mahalle deki ve yahot o sehir dokusu da ki sakinlerine de danisilmasi dogru olur mu ?

G.A : Söyle tabi ki... plan yaparken tabi ki danismak lazim. Simdi bir defa kentsel dnsm söz konusu ise mesela Süleymaniye'de bir sürü is yeri var olmaması gereken atölyeler ve sayre var. O insanlari amalari ne? O insanin buranin yeniden konut haline gelmesi konut dokusunu tekrar eskiden olduğu gibi canlandirması o insanlari baska bir yere tasimasi. Ama tabi bunu yaparken önce bir defa o insanlar nereye gitmek istediklerini sorulmalı. Ona göre Istanbul'da onların da söyledikleri dikkate alınarak onlari da dsnerek bir seyde bir bölge secilmeli onların dsnceleri ile birlikte. Tabi ki plan öyle yapilir planci zaten bunu sordu yapmadan önce.

D.O : Peki yle yapiliyor mu ? Yani yapilmalı ama yapiliyor mu ?

G.A : Belki tamamı değil ama öyle yapildigini bir kısmi için öyle yapildigini biliyorum.

D.O : Mimarlar Odasiyla iliskiniz var mi ?

G.A : Mimarlar Odasiyla iliskiniz var tabi ki. Biz (Birisi büroya giriyor, bant kayidi kapatiliyor) Simdi biz büyük konularda mesela metro mesela tp tünel arti Tarihi Yarimada

koruma amacli imar plani incelenirken mimarlar odasi, sehir plancilar odasi ve cesitli universiteleri buraya cagirdik cesitli universitelerin cesitli kursulerini onlarin hepsinden yazili ve sozlu gorus aldik. Kurul karar alirken onlarida degerlendirdi.

D.O : Size gore Istanbulular sizin kurulunuzu taniyor mu ?

G.A : Bize gore Istanbulular bizim kurulumuzu taniyor da cok kotu taniyor. Kurul hep ocu iste oraya proje verilirse cikmaz aylarca bekler civi bile caktirmazlar diye dusunuyor insanlar dedigim gibi bu da hep egitim eksikliginden kaynaklaniyor. Insanlara bunun dogru duzgün anlatilmasi gerekiyor. Korumanin bir bedeli vardir yani bir eski eser binada yasiyorsaniz onun bir bedeli neyse onu odiyacaksınız uc katliysa uc katli bina bunu kabul edeceksiniz bu bir kultur mirasidir bu sekilde olacaktir bu sekilde korunacaktır bunun egitimini insanlara vermek lazim bu konuda egitildikleri vakit bu binaya sahip cikarlar aksi taktir de ben onu yikyim de yerine on katli apartman yaparim diye dusunurler. Onun icinde hep kurul rant cok yuksek oldugu icin butun Istanbul'un yerlesim olan yerlerinde insanlar tabi ki yikyim de yerine yeni bina yapyim dusunuyor bu da neden egitim eksikliginden kaynaklandigini dusunuyorum ben. Oysa ki biz eski eser laikiyle korunmasi gerekli kultur varliklarini eski eser korunmasi gereken bir kultur varligi cunku her korunmasi gerekli kultur varligi eski eser olmaya bilir. 1960'li yilda yapilmis bir bina tescil edilebilir eger o donemin mimarisini anlatiyorsa o donemin mimarisini yansitiyorsa bir yarisma projesi ise o zamanin cok onemli bir mimari tarafindan yapilmis ise o binada tescil edilir ilaki eski yuz eli yillik olmasi gerekmiyor bu butun Avrupa'da boyledir. Onun icin bunlari insanlara anlatmamiz lazim egitmemiz lazim o zaman binasina sahip cikar kuruluda ocu gibi gormez. Arti hep civi caktirilmiyor diyo civi caktirilmiyor diye bir sey yok kurular o civinin ne zaman nasil nereye cakilacagini anlatiyor insanlara halbuki.

D.O : Evet, peki bu durum nasil degisebilir cunku Turkiye'nin durumunu gorunce iste dediginiz gibi (sozumü kesiyor)

G.A : Yani dedigim gibi eger bu ilk okulardan basliyerek insanlara ders olarak ogrencilere verilirse seminerler duzenlenirse media buna onculuk ederse film gosterileri olsun mesela haber oncesi reklam seyrediyorsun bir suru abuk subuk reklam onun yerine arada bir de bu korumacilikla ilgili boyle yayinlar olsa dedigim gibi okul ogrencilerine odevler verilse benim mesela eskiden bir ara benim arkadaslarim bana geliyordu hocalari odev vermis

“Mahallenizde ki eski eserler tespit edin diye” gelip bana soryorlardi ne yapalim ne edelim nasil yapilacak diye bi dönem öyle bi dönem oldu sonra simdi yok bunlar mesela olabilir tekrar bunlar hayata gecirebilir bunlarin olmasi lazim artik devletin dedigim gibi ki bu yeni yasada kredi sistemi çesitli milli piyangodan sundan bundan bir takim ödenekler aktarilacak bunlarla birlikte parasal acidanda insanlara yardim edilebilirse çünkü baya bir maaliyet eski eseri onarmak bu da olursa o zaman korunur neden korunmasin ki ? »

3-Entretien avec une personne ayant une place importante dans le groupe d'étude du plan de sauvegarde de la péninsule historique et le chef de service (Planlama ve İmar Daire başkanlığı) (14/09/04)

Sef : « Planlar dışında herhangi bilgi belge veremiyoruz yalnız iste sizin öğrenci çalışmanız ile ilgili olan kısımlar varsa onları biz yardımcı oluruz yani her gelen öğrenciye zaten biz yardımcı oluyoruz. Siz öğrencilik yaptığınız için o sıkıntıları bizde çektiğimizde biliyoruz.

(sesizlik)

D.O : Yani bu sorulara cevap alamam sakinçalimi (gülerek) bilmiyorum.

Sef : Yok yani herhangi bir sakıncası yok yani benim açısından yok. Yani istediğinizi bilmiyorum yani istediğiniz bilgiler çok hakikaten kapsamlı uzun konuşulması gereken bunları tek tek anlatılması gereken şeyler yani. Plan kararlarından bahsediyorsunuz plan kararları çok kapsamlı. Yani Yarımada bin beş yüz hektarlık bir alan. Her bölge ayrı ayrı farklı plan kararları üretilmiş için. Yani kısaca istemiş olduğunuz şeyleri çoğu hep ana ilkeleri ile bağdaştırıyor yani plan ben vereyim istiyorsanız mesela. Tarih çevre müdürlüğü ile surda bir yazı var.

D.O : Yani beraber çalıştınız mı ?

Sef : Tabii tabii.

Görüşülen kişi : Gitin mi Tarihi çevre müdürlüğünün yanına ?

D.O : Gitim.

Sef : Orda herhangi bir bilgi filan vermediler mi?

D.O : Hayır.

Sef : Evet... Analiz çalışmalarında bölümünü hangi amaçla hazırladınız diye bir soru var ama. İşte koruma planı yapılmadan önce teklif olarak planın altlarını oluşturmak için yapıldı bu

çalışmalar. Kurul istemiş oldu anıtlar kurulu planlama aşamasında bir...bir formata bir istek yaptı. Birde metro projeleri ile bir şey yazmışınız. Metro dediğiniz bu Taksim-Yeni Kapi hattı ile mi ilgili yoksa ?

D.O : Taksim-Yeni Kapi.

Sef : O da çok uzun bir mezu yani onu bastan sona alsak saatler alır. Ya oda yani geçmişi çok detaylı bilgi sahibi olmak lazım. Bizde şimdi onun tam bilgisi yok . Yani metro projeleri ile ilgili ne tür bilgi almak istiyorsunuz ?

D.O : Siz o projeyi olumlu buluyormusunuz, bulmuyormusunuz, neden ? Yani ben sizden projelerinin anlatılmasını bekliyorum ki, sizin görüşünüzü almak istiyorum.

Sef : Evet.

D.O : Yoksa dediğiniz gibi çok uzun sürer.

Sef : Tabii yani planda mesela metro islendi. Metro ile ilgili bizim bir herhangi bir teklif olarak geri dönüşüm olmayan bir yolda. Yani 1989 yılında atılmış bir temeli var bu zamana kadar tek tip tünel kazımları bitmiş sadece mekanik kısımları kalmış birde köprü geçisi var Haliç üzerinden. Zaten arkeoloji ile ilgili bir sakıncası yok. Bunu hocalarımız şey yapmış. Zeminle ilgili bir problemleri yok. Yani metro projesi ile ilgili herhangi bir şey yok yani. Buraya sadece çıkış istasyonlarında bir problem var işte bir iki yerde arkeoloji çıktı onlarda zaten müzeler müdürlüğünün onayı olduktan sonra projeler uygulanacak. Tarihi miras ile ilgili Türkiye’de görüşler ve yaklaşımlar nasıl ? Yani Türkiye’de soruyorsun da bunu bilemem.

D.O : İstanbul’da ?

Sef : Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz ? Yani bunu...Tarihi miras her dönemin kendine özgü şeyleri var Roma, Bizans, Osmanlı yani hepsi bir mirastır. Yani bizim geçmişimizin Osmanlı olması onu koruyacağımız diğerlerini atıl bırakacağımız anlamına gelmez. Her şey yaşayan insanlar altında ne varsa üstünde ki yaşayan insanlar ortak medeniyet kültür zaten. Yani planın genel ana ilkeleri bu yani. Gerek Bizans eserleri, gerek Roma’dan kalan arkeolojik değerler, Osmanlı eserler hepsi korundu. Tabii yeraltı ile ilgili çalışmalar 1950

yillarından beri bu zamana kadar tüm arkeolojik değerler planlara aksettirildi. Cizildi yani bunlar korundu. Yani tarihi mirasla ilgili düşüncem bu. Diğer planlarla farkı nedir mi diyorsun ? Diğer planlar kast ettiğiniz hangisi ?

Görüşülen kişi : Normal imar planları heralde.

Sef: Onu mu kast ediyorsunuz?

D.O : 95'teki iptal olan (sözümü kesiyor)

Görüşülen kişi : Onu mu ?

Sef : Özdes planı ile ilgili mi ? Tamam. Onu...ya o da mesela...sorular güzel ama cevapları çok uzun çok detay. Yani plan raporunda zaten var bütür şeyler de. Diğer planla arasında ki...(sözü kesiliyor)

Görüşülen kişi : Karşılaştırma si var.

Sef : İşte mimarlar odasının açmış olduğu davalar var, mahkeme süreci var, o davalarla ki konularla ilgili kesinleşmiş yargı kararları var. Bir kere 1990'da yapılan onaylanan mesela sit alanı ise 1995'te yapılan bir karar. Sit olduğu zaman zaten eski yapılmış tüm planlar iptal oluyor bizim kanunlarımıza göre. Onun için yeni bir planlama anlayışı, yeni bir koruma planı mantığına ortaya çıktı. Yani o plandan farkı...(sözü kesiliyor)

Görüşülen kişi : En basta şey envanter. Diğer tüm planlarda envanter yoktu. Burada plan envanterin üzerine oturtuldu. Planın ana şeyi yeraltı yerüstü envanteri onun doğrultusunda plan kararı yapıldı. En önemli farkı bu. En belirgin farkı bu.

Sef : Bu planın ana fikirleri nedir diyince ana fikirleri zaten...yani bazı temeller üzerine oturduğu noktalar mesela envanter var ikincisi yoğunluğun özellikle azaltılma olayı var. Yani burada Fatih 400.000 nüfustan 300.000 kişiye indirilmesi Eminönü ise 40.000 olan nüfusun 66.000 kişiye çıkartılması. Yani gece gündüz nüfus dengesini biraz daha minimuma indirilmesi olayı var, kat yüksekliklerini düşürülmesi olayı var yani beş kattan fazla kimse inşaat yapamayacak. En önemli kararlardan biri bu. Süleymaniye'de mesela Zeyrek'te

Fener'de Balat'a Cankurtaran'da dokuz evden yukarya infaat yapilamiyacak. Bu kararlar var mesela. Birde koruma bölgeleri mantigi var bundan önceki planlarda olmayan. Yani envanterin yogun oldugu alanlar korunacak. Yeni bina yapildiği zaman bile oranin tipolojisine göre yapılacak yani...(sözü kesiliyor)

Görüsülen kisi : Bir kentsel tasarim rehberi hazirlaniyor o tür seyler bunlar hep yeni seyler bu planda gelen seyler. O irtifak kisitlanmasida kurulun iste bu sit ilanindan sonra geçis dönemi yapılanma kosullari belirtildi açıklıyor kurul. O geçis dönemi yapılanma kosullarinda hem envanter hazirlanmasi diyor du hem de sey fotogramik tescili. O çalisma yapildi burda harita müdürlüğü ilaheyi çikararaktan öyle bir çalisma yapildi ve o fotogramik tescile göre iltifalar veriyorlar 40 rakim 50 rakim siniri, iste eski eser yapıları görsel topluluk etki alaninda ki bölgeler bu sekilde iltifa kisitlamasi getirildi. Dedigi gibi Erol bey yolluklar düsürüldü çünkü eski planlarda çok yüksekli yolluklar. Onar düsürüldü birde mesela Ozdes planinda 1/1000'likler ve 1/5000 arasinda yogunluklarda tutarsizlik vardi. 1/5000'de yogunluk çok düşük 1/1000'de hesaplagindi zaman inanilmaz rakamlara çikiyordu. Bizim planda 1/5000'lik degil yogunluklari bir birine çok yakin degerler. Sadece iste nuans farklari vardi. Onlarda bizim hiç bir hatamız yok çünkü bire bir tespit yapildi. Bir de diger planlar hiç bir zaman tespitleri bizim yaptigimiz kadar detayli yapilmadi. Biz birim bazinda tüm alanin kat kat iste bosluk doluk oranlarini çikarilarak çok detayli bir çalisma bu güne kadar hiç bir koruma planinda bu kadar detayli bir çalisma yapilmamistir.

D.O : İki,üç senede yapildi.

Görüsülen kisi : Yani toplam 1/5000'nin ve 1/1000'nin bitmesi üç sene, iki buçuk sene. Ama hala çalismalari iste o dedigi gibi Erol bey kentsel tasarim ölceginde ki çalismalara halen devam ediyor. Tipoloji çikarilmasi, kentsel tasarim rehberinin olusturulmasi bütün bu çalismalar devam ediyor. Yani bunlarla bir bütün olarak parca parca degil.

D.O : O rehber dediginiz nedir ?

Görüsülen kisi : Kentsel tasarim rehberi iste mesela bos alanlarda ne tür binalarin yapilacagi. Iste birinci derece koruma bölgesi, iki de, üçte, tümüyle tescili bir dokuma oldugu yerde bir bosta nasıl bir bina yapilacak. Hangi tipolojide yapilacak onlari belirliyecek : kapi detayi, pencere detayi. Hersey o çalisma ile ortaya çikacak.

Sef : O da bitti zaten kurula teslim edecez.

Görüsülen kisi : Planla beraber tüm bunlar onaylanacak en yüksek ölçekten en alt ölçeğe kadar artık Yarımada içerisinde bir şey yapılacağı zaman bunlara göre yapılacak.

D.O : Peki diyorsunuz ya bu boşlukta bu binalar nasıl yapılacak fonksiyonunu da düşünüyorsunuz yoksa sadece (sözümü kesiyor)

Görüsülen kisi : Yok tabii fonksiyonuda, fonksiyon şey plana göre gelecek fonksiyon iste konut mu olacak ticaret mi ama oranın tipolojisi de kentsel tasarım rehberi ile. Hepsi farklı yerlerden gelip oluşuyor.

D.O : Peki kararlar nasıl alınıyor bu müdürlükte ?

Sef : Danışma kurulu var işte. Danışma kurulu. Yaklaşık on on iki tane hocamız var üniversitelerden.

D.O : Onlar karar veriyor.

Görüsülen kisi : Bizim ekibimiz otuz kişilik bir ekip yaptık. Bunun içinde şehir plançileri, mimarlar, restoratörler, sanat tarihçileri vardı işte bir de on iki kişilik bir danışman hocalardan oluşan üniversitelerden sanat tarihi, mimarlık, şehircilik konusunda uzman olan hocaların yönetiminde gitti. Tüm plan çalışmasının en başından beri o şekilde devam ediyor.

D.O : Kararları danışma kurulu veriyor yoksa (sözümü kesiyor)

Görüsülen kisi : Biz kararı verdik onlara sunduk onların şeylerin doğrultusunda kararlar revize edildi ve sonunda tek bir karar çıktı yani ortak bir karar gibi olmuş oldu. Tabii o şekilde oldu. Başka ne var ? (soruları okuyor) Plan senaryoları da şey di yani planı yaparken sadece hadi ben şu şu kararları veriyorum planı yapalım demedik farklı senaryolar üretildi. Tarihi yarımada'dan geleceği sadece işte ticaret olursa, yada sadece konut olursa, sadece turizm olursa. Bütün bunların farklı senaryolar şey yapıldı onlardan sonra tüm bunların olumlu yönleri alınarak tabii mesela bazı olumsuz şeyler de var –elinde olmayan nedenlerden

dolayısıyla plana aktarılan o şekilde bir sentez oluşturulup plan o sentezle aldı. Plan kararlarında, plan hedeflerinde ana şey tarihi yarımada'daki yüz yıllardır süren tarihi dokusunu koruyarak burayı en iyi şekilde yasatıp yani koruma yasatma şeyi. Asıl hedeflerde de plan kararlarında ana şey bu ana ilke bu. Onun alt başlıklarında detaylı bir çok hedef belirlendi bir çok karar alındı ama asıl şeyi bu. Tarihi çevre müdürlüğü ile tabii birlikte çalışıldı. O danışman ekibi içinde tarih çevre müdürlüğünden de elemanlar vardı aynı zamanda mesela bu tipoloji tarihi çevre müdürlüğü daha lokal ölçekte çalıştığı için, bu tipoloji çalışması, kentsel tasarım rehberi birlikte tamamen onlarla beraber onların müdürlüğünün denetimi altında. O şekilde çalışıldı. Analiz çalışmaları da çok detaylı yapıldı. Bizim şehir planları klasik anlamında ki bir analiz çalışması gibi değil. Bina bina birim birim ayrıca istenilen binaların seyleri kat adedi bina yapım cinsi envanter tescil durumu mevcut tescil yapı yerinde mi değil mi ulaşım yol dokusu tüm bunların tespiti yapıldı tüm binalar fotoğraflandı hem tescili binalar hem tescil önerisi yapıldı yaklaşık 2500 bina yeni tescil edilmesi önerildi ve onların hepsine anıt fişi hazırlandı. O şeyin UNESCO'nun formatında her bir bina için anıt fişi hazırlandı ve onların hepside kuruldu. Kurul planla beraber onları da olumlu görürse onlar tescili olarak kabul edilecek. Çok kapsamlı anıyormusun 1/5000, 1/1000, bütün bu anıt fişleri, şimdi bu kentsel tasarım rehberi tipoloji hepsi ile beraber plan çok kapsamlı. »